

Riitta Peltola

”On tärkeää, että tuki on lähellä.”

Asuntolassa asuvan nuoren osallisuus

Opinnäytetyö

Kevät 2014

Sosiaali- ja terveystieteiden yksikkö
sosiaalialan koulutusohjelma, Ylempi AMK

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU

Opinnäytetyön tiivistelmä

Koulutusyksikkö: Sosiaali- ja terveysalan yksikkö

Koulutusohjelma: Sosiaalialan koulutusohjelma, Ylempi AMK

Tekijä: Riitta Peltola

Työn nimi: ”On tärkeää, että tuki on lähellä” Asuntolassa asuvan nuoren osallisuus

Ohjaaja: Timo Toikko

Vuosi: 2014

Sivumäärä: 58

Liitteiden lukumäärä: -

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää, miten ammatillisen oppilaitoksen asuntolassa asuvat nuoret kokevat osallisuuden ja miten nämä kokemukset näytetään tutkijan havainnointien rinnalla. Tutkimuksessa kiinnitettiin huomiota siihen, esimerkiksi miten fyysiset tilat ja ohjaajan rooli vaikuttavat nuorten osallisuuteen.

Tutkimus on kvalitatiivinen. Tutkimusstrategiana on etnografinen lähestymistapa. Aineisto koostui haastatteluista ja havainnoinneista. Tutkimusaineisto hankittiin haastatteleamalla yhtätoista 16- 21-vuotiasta asuntolassa asuvaa nuorta ja havainnoimalla asuntolan arkea. Aineisto on analysoitu sisällönanalyysin keinoin.

Tutkimus osoitti, että osallisuuden kokemus syntyy vuorovaikutuksesta muiden kanssa. Tutkimuksen tulokset osoittivat, että nuorten kokemukset osallisuuden toteutumisesta ovat hyvin yhteneväisiä. Tilaratkaisut vaikuttavat vuorovaikutukseen, toimintoihin, turvallisuuteen ja viihtyvyyteen. Nuorten mielestä on mukava elää muiden kanssa, mutta toisaalta vetäytyä omaan yksinäisyyteensä. Tutkimuksen perusteella asuntolaohjaajan persoonalla ja toiminnalla havaittiin olevan merkitystä osallisuuden tukemisessa. Asuntolassa asuvat nuoret korostavat asuntolaohjaajan läsnäoloa ja tukea, mutta he eivät tarvitse yhteistä toimintaa ja sirkushuveja.

Tämä nuorten näkökulmaan perehtynyt tutkimus antaa käytännöllistä ja tarpeellista tietoa sekä tukea asuntolaohjaajille työssään.

Avainsanat: osallisuus, nuori, asuntola, asuntolaohjaaja

SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Thesis abstract

Faculty: School of Health care and Social work

Degree programme: Master's Degree programme in Social Services

Author: Riitta Peltola

Title of thesis: "it is essential to have the support close by" Inclusion of a young person living in a student dormitory

Supervisor(s): Timo Toikko

Year: 2014

Number of pages: 58

Number of appendices: -

The purpose of this thesis was to find out how young people living in a vocational college dormitory experience inclusion, and how these experiences relate to the monitoring done by the researcher. In the research, attention was focused e.g. on how the facilities and the role of the dormitory supervisor affect the inclusion of the students.

The study is qualitative. The research strategy adopts an ethnographic approach. The data consisted of interviews and observations gathered by interviewing eleven students living in the dormitory, aged 16-21, and by observing the everyday life of the dormitory. The data was analysed using content analysis.

The study showed that the experience of inclusion is formed in interaction with other people. The research results show that young people's experience of inclusion is very similar. The facilities and spatial design of the premises affect interaction, functions, safety, and comfort. In young people's opinion it is nice to live with other people, but, on the other hand, they also like to seek privacy within their own enclosure. The research showed that the actions and the personality of the dormitory supervisor had an effect on supporting inclusion. Young people living in the dormitory emphasize the presence and support of the supervisor, but do not need joint activities.

This research, examining the perspective of the youth, gives practical and useful knowledge and support to the dormitory supervisors in their work.

Keywords: inclusion, young people, dormitory, dormitory supervisor

SISÄLTÖ

Opinnäytetyön tiivistelmä.....	2
Thesis abstract.....	3
SISÄLTÖ.....	4
Kuvioluettelo.....	6
1 JOHDANTO	7
2 NUORI MUUTTAAS ASUNTOLAAN	10
2.1 Itsenäistymistä	10
2.2 Muutto asuntolaan.....	12
3 MITÄ OSALLISUUS ON?.....	17
3.1 Osallisuus, moniulotteinen käsite	17
3.2 Osallisuus asuntolassa	20
3.3 Osallisuuden muodot asuntolassa	21
4 OPINNÄYTETYÖN TAVOITTEET JA METODOLOGISET LÄHTÖKOHDAT	23
4.1 Opinnäytetyön tavoitteet ja kysymykset	23
4.2 Opinnäytetyön menetelmälliset lähtökohdat.....	24
4.3 Aineiston hankinta.....	26
4.4 Aineiston analyysi	28
4.5 Luotettavuus ja eettisyys.....	30
5 TUTKIMUSTULOKSET	32
5.1 Viihtyminen	32
5.2 Kehittämistoimenpiteet.....	37
5.3 Asuntolaohjaaja.....	40
6 OSALLISUUDEN ERI ULOTTUVUUDET ASUNTOLASSA.....	43
6.1 Asuntola paikkana.....	43
6.2 Viihtyminen	46
6.3 Ystävät, yhteisö.....	47
6.4 Asuntolaohjaaja.....	48
7 JOHTOPÄÄTÖKSET	51

LÄHTEET	54
---------------	----

Kuvioluettelo

Kuvio 1. Opinnäytetyön etnografinen lähestymistapa	25
Kuvio 2. Tytön huone	34
Kuvio 3. Poikien huone	34
Kuvio 4. Vapaa-ajantila ennen	38
Kuvio 5. Vapaa-ajantila jälkeen	39
Kuvio 6. Osallisuus asuntolassa	43

1 JOHDANTO

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää, miten ammatillisen oppilaitoksen asuntolassa asuvat nuoret kokevat osallisuuden. Jos opiskelupaikka on kaukana kotikunnasta, nuori muuttaa pois kotoa, esimerkiksi asuntolaan. Kotoa muutto on nuorelle suuri askel, kohti itsenäistä elämää. Ammatillisen oppilaitoksen asuntola toimii oppilaitoksen alaisuudessa, rahoituksella ja säännöillä. Asuminen on tilapäinen ratkaisu, joka kestää maksimissaan koulutuksen ajan. Asuntolassa työskentelee asuntolaohjaaja. Hänen tehtävänä on muun muassa auttaa, ohjata ja neuvoa nuorta arjen asioissa.

Osallisuudella ei ole olemassa yhtä ja jaettua määritelmää. Esimerkiksi Jantusen mukaan osallisuus on yhteisöllisessä vuorovaikutuksessa syntyvä yksilön kokemus. Kokemus ilmenee sisäisen voimantunteen lisääntymisenä, samoin kuin muuttuneena kanssaeläjänä olemisena (Jantunen 2008, 74). Osallisuus on hyvä nähdä ilmiönä, joka voi toteutua yksilön suhteessa moniin erilaisiin yhteisöihin: perheeseen, päiväkotiryhmään, koululuokkaan, kuntaan, yhteiskuntaan ja niin edelleen. Osallisuutta voidaan edistää hyvin eri laajuudessa eri tasolla. Osallisuuden laatua arvioitaessa on tärkeä kysyä, miltä lapsista ja nuorista eri yhteisöissä tuntuu. Suomessa osallisuutta on pyritty kytkemään syrjäytymisen ehkäisyyn ja siihen, että putoamisvaarassa olevien lasten ja nuorten on mahdollista päästä takaisin yhteiskunnan pelikentille. Tällöin on kyse osallisuuden edellytyksenä olevien suhteiden vahvistamisesta (Kiilakoski, Gretscher & Nivala 2012, 14- 16.) Tässä opinnäytetyössä tutkin ammatillisen oppilaitoksen asuntolassa asuvien tuntemuksia omasta osallisuudesta. Samalla selvitin miten esimerkiksi asuntolan fyysinen ympäristö ja asuntolaohjaajan rooli vaikuttavat asuntolassa asuvien nuorten osallisuuteen.

On tärkeää kysyä, mitä lapset ja nuoret pystyvät tekemään. Tällöin voi huomata, että lapsilla ja nuorilla on sekä perusteltuja mielipiteitä että halua vaikuttaa asioihin. He ovat itsensä ja elämänsä keskeisiä asiantuntijoita. Lasten ja nuorten osallisuuden edistäminen vaatii toiminnan muuttamista ja selkeää tavoitteellisuutta. Keskeistä on, että toiminnassa pyritään aidosti osallisuuteen. Tulevaisuuden teh-

tävänä on rakentaa sellaisia ympäristöjä, jotka tuottavat osallisuutta osattomuuden sijaan. Ihmisellä on tarve päästä yhteyteen ihmisten ja asioiden kanssa. Tunteiden ja kokemusten kautta ihminen löytää suhteen ympäröivään todellisuuteen, ja aistit auttavat näkemään mahdollisuuksia. Jokaisella meistä on lisäksi tarve tulla kuuluksi ja nähdyksi. Me ihmiset tarvitsemme yhteyden itseemme ja toisiimme, mutta myös erillisyyttä voidaksemme kasvaa siksi ihmiseksi, joksi olemme syntyneet. Toiminnallinen osallistuminen on jokaisen yksilön perusoikeus elämänkaaren eri vaiheissa (From & Koppinen 2012, 19- 23, 117).

Yhteisön jäsenyyttä, kuulumista johonkin, pidetään yhtenä ihmisen perustarpeista. Nykynuori kuuluu perinteisten yhteisöjen eli perheen, koulun ja asuinalueen rinnalla ”yli rajojen” esimerkiksi: lähiöstä keskustaan jäähallilta ostarin kulmalle, kotikoneelta globaaleille peli- ja keskustelusivuille. Lähiyhteisöjen paikallisuus ei ole enää vain fyysistä tai henkilökohtaiseen vuorovaikutukseen sidottua, yhteisöllisyyden tunne voi rakentua myös virtuaalisesti, kuvitteellisesti ja symbolisesti. Kanssakäyminen voi olla kasvokkaista tai kohtaamatonta, realistista tai kuvitteellista, välitöntä tai välillistä vuorovaikutusta. Yhteisöön kuulumisen tunne edellyttää aina oman subjektiviteetin suhtauttamista muihin ihmisiin ja ihmisryhmiin. Yhteisöllistä osallisuutta tuotetaan sosiaalisten erontekojen kautta: rajavedot meidän ja toisten välillä kertovat yhteisöllisestä identiteetistä ja omasta tai yhteisön positiosta suhteessa toisiin, vaihtoehtoihin yhteisöllisyyksiin (Korkiamäki 2008, 172- 173, 186). Osallisuus on arvo itsessään. Osallisuus korostaa vuorovaikutusta, jossa osapuolet kohtaavat toisensa. Se perustuu molemminpuoliseen kuuntelemiseen ja dialogiin.

Opinnäytetyöni kysymykset nousevat asuntolaohjaajan arjesta. Olen runsaat kymmenen vuotta ollut ammatillisen oppilaitoksen asuntolassa asuntolaohjaajana. Pitemmän aikaa olen miettinyt ovatko asuntolassa asuvat nuoret tyytyväisiä osallisuuteensa? Miten asuntolan fyysiset puitteet vaikuttavat nuorten osallisuuteen? Millainen vaikutus on asuntolaohjaajalla nuorten osallisuuden tuntemukseen? Opinnäytetyössäni haluan tuoda asuntolassa asuvien nuorten, tyttöjen ja poikien äänen esille. Minua kiinnostaa tietää ovatko asuntolassa asuvat nuoret halukkaita vaikuttamaan asuntolaelämään. Jos ovat, niin miten he haluavat vaikuttaa.

Luvussa kaksi kuvaan nuoren itsenäistymistä ja muuttoa asuntolaan. Luvussa kolme kerron mitä osallisuus on. Luku neljä käsittelee tutkimuksen toteutusta. Lukuun viisi ja kuusi olen koonnut aineistoni keskeiset tulokset. Seitsemännessä luvussa teen johtopäätöksiä aineiston pohjalta.

2 NUORI MUUTTAA ASUNTOLAAN

Nuoren itsenäistymiseen liittyy paljon haasteita. On opittava huolehtimaan itsestään, löydettävä itselle mieluinen opiskeluala, muutettava omilleen ja huolehdittava omasta taloudestaan. Jos opiskelupaikka on kaukana kotikunnasta, nuoren on aika muuttaa pois kotoa, esimerkiksi asuntolaan.

2.1 Itsenäistymistä

Murrosikä on kehitysvaihe, jossa fyysinen, psyykinen ja sosiaalinen puoli kehittyvät. Nuoren tunteet ailahtelevat, hän etsii omaa identiteettiään ja on hämmentynyt erilaisista muutoksista. Nuori irtaantuu perheestään ja kaveripiirin merkitys kasvaa. Hän ei ole enää lapsi, mutta ei vielä aikuinenkaan. Nuori etsii määräysvaltaa omaan elämäänsä. Itsenäistyminen on samalla sekä kiehtovaa että pelottavaa. Nuoren haaveilla ja suunnitelmilla ei ole rajoja. Nuori itsenäistyy, samoin hänen kaveripiirinsä, kokemuksia jaetaan ja toinen toista rohkaistaan.

Nuoruus määritellään siten, että lapsi kehittyy nuoresta aikuiseksi. Varsinaisessa tai keskinuoruudessa eli 15- 17-vuotiaana nuori tekee omaa elämää koskien tärkeitä päätöksiä. Valintoja ovat esimerkiksi arvot, elämäntapa ja koulutus- ja ammatinvalinta. Identiteettinsä vahvistumiseen nuori tarvitsee rinnalleen ihmisiä, joihin voi samaistua, vertaistuen merkitys on suuri (Tikkanen 2012, 17- 21).

Nuoret tarvitsevat ympärilleen turvalliset vanhemmat tai aikuiset ylipäätään, jotka eivät hylkää heitä. Lapsuuden kiintymisvaiheet kantavat nuorta nuoren elämässä myös itsenäistymisen aikana. Itsenäistyminen on nuorelle helpompaa, kun lapsuus on turvallinen ja kiintymyssuhde tavallinen (Sinkkonen 2010, 85).

Aalbergin ja Siimeksen (2007, 67- 68) mukaan nuoruuden kehityksellisenä päämääränä on saavuttaa itse hankittu autonomia eli itsenäisyys. Saavuttaakseen itsenäisyyden nuoren on ratkaistava ikäkauteen kuuluvat kehitykselliset tehtävät, joita ovat:

1. Irrottautuminen lapsuuden vanhemmista,

2. puberteetin johdosta muuttuvan ruumiinkuvan, seksuaalisuuden ja seksuaalisen identiteetin jäsentäminen sekä
3. ikätovereiden apuun turvautuminen nuoruusiän kasvun ja kehityksen aikana

Itsenäistymisessä on tärkeää löytää oma identiteetti ja oma minä. Identiteetillä tarkoitetaan omaa sisäistynyttä mielikuvaa itsestään. Identiteetti rakentaa persoonallisuutta. Identiteetin muotoutuminen jatkuu koko elämän ajan, varsinkin nuoruudessa, se on keskeinen kehityshaaste (Klockars 2011, 19).

Nuoruudessa on tärkeää löytää oma ainutkertaisuutensa ja omaperäisyytensä sekä oppia hyväksymään itsensä. Nuoren on tärkeää huomata, ettei hänen tarvitse verrata elämäänsä kenenkään toiseen elämään, vaan on eletävä omaa ainutker-taista elämäänsä (Isotalo & Kinnunen 2004, 21- 22).

Ystävät ja sosiaaliset verkostot ovat tärkeitä nuoruusiässä. Ystäviltä haetaan seuran lisäksi, läheisyyttä, neuvoa ja ymmärrystä. Ystävyys-suhteiden myötä nuoren kyky asettua toisen asemaan kehittyy. Yksinäisyys ja sosiaalisten verkostojen puute voi vaikuttaa negatiivisesti nuoren kehitykseen. Sosiaalinen yksinäisyys lisää ahdistuneisuutta ja kaipauksen tunne emotionaalista yksinäisyyttä. Yksinäisyyden syinä voivat olla muun muassa huono itsetunto, kiusaaminen ja ujous (Nurmiranta, Leppämäki & Horppu 2009, 85- 88)

Nuoren itsenäistymiseen liittyy kehityshaasteita. Tällaisia kehityshaasteita ovat elämän tarkoituksen etsiminen, oman olemuksen hyväksyminen ja tulevaisuuden kuvan hahmottuminen. Tavoitteina nuoren itsenäistymisessä on omien sosiaalisten verkostojen muodostaminen, nuoren sosiaalisesti vastuullinen käyttäytyminen sekä vastuun ottaminen omasta hyvinvoinnistaan ja riippumattomuuden lisääntyminen (Aaltonen, Ojanen, Vihunen & Vilén 2003, 23).

Useat merkit viittaavat siihen, että lasten, nuorten ja nuorten aikuisten näkyväksi tullut pahoinvointi ja toimintakyvynhäiriöt ovat lisääntyneet. Huostaan otettujen lasten määrä on kasvanut, samoin kuin koulupudokkaidenkin. Koululaisista entistä suurempi osa on tuki- ja erityisopetuksessa. Alle 16-vuotiaiden vammaistuen kasvava osa johtuu mielenterveyden ja käyttäytymisen häiriöistä. Nuorten ja nuorten

aikuisten psyykkiseen oireilun varhaiseen tunnistamiseen ja hoitoon ohjaamiseen on kiinnitettävä tehokkaammin hoidollista huomiota ja järjestettävä tukea, jotta heidän yhä huonommaksi käyvää toimintakykyä voitaisiin kohentaa ja edistää heidän sosiaalista kiinnittymistään (Raitasalo 2011, 50, 53).

2.2 Muutto asuntolaan

Suomessa ammatillisten oppilaitosten asuntoloissa asuu noin 10 000 nuorta. Valtaosa heistä on ala-ikäisiä, ammatillinen koulutus aloitetaan 16-vuotiaana, peruskoulun jälkeen (Pirttiniemi 2011, 61). Peruskoulun päättäneiden lisäksi asuntolassa asuu lukion käyneitä sekä aikuisopiskelijoita, jotka ovat aiemman ammatin omaavia, aiemman koulutuksen keskeyttäneitä ja muita iältään vanhempia opiskelijoita (Hämäläinen, Juutilainen & Hellsten 2007, 11). Asuntolasta tulee nuorille toinen koti, kasvukodissa käydään viikonloppuisin ja lomilla. Koti on kaukana, eikä päivittäinen kulkeminen onnistu. Sekä nuori että hänen vanhemmat odottavat asuntolan olevan turvallinen paikka, jossa on aikuisia valvomassa nuoria. Asuntoloissa on useimmiten asuntolaohjaaja, joka ei ole koko ajan paikalla. Monissa asuntoloissa käy öisin vartija kierroksella. Heillä ei ole kasvatuksellista vastuuta (Pirttiniemi, 2011, 61- 62).

Lapsuudenkodista muuttaminen on tärkeä askel kohti itsenäistä elämää. Suomalaiset nuoret muuttavat kotoa varsin nuorina useimpien muiden Euroopan maiden nuoriin verrattuna. Maaseudulla nuoret asuvat useammin vanhempien kanssa kuin kaupungeissa asuvat nuoret. Kaikkialla Euroopassa naiset lähtevät lapsuudenkodistaan nuorempina kuin miehet. Opiskelu, yhteen muutto kumppanin kanssa sekä halu tulla toimeen omillaan ja itsenäistyä ovat kyselytutkimuksen mukaan nuorille tärkeimpiä kotoa muuttamisen syitä. Omilleen muuttamisen syyt ovat pysyneet samoina parinkymmenen vuoden ajan, vain painotukset ovat vaihdelleet (Nikander 2009).

Itsenäinen asuminen on osa aikuistumista, joka on suurimmalle osalle nuorista odotettu ja toivottu elämänmuutos. Muutto tuo mukanaan vapauden, mutta samalla myös vastuunottoa. Oman talouden hallinnan opettelu alkaa toden teolla van-

hempien luota pois muuttaessa (Kupari 2011, 57). Muutto kasvukodista omaan kotiin voi olla ajankohtainen jo peruskoulun jälkeen ja siihen on hyvä aloittaa valmistautuminen hyvissä ajoin murrosiässä. Itsenäistyminen tapahtuu kaikille itselleen sopivaan aikaan. Itsenäistyminen johtaa elinympäristön muuttumiseen ja usein muutto tapahtuu kotipaikkakunnan ulkopuolelle (Kehitysvammaisten Tukiliitto ry 2011, 7). Vuokra-asunto on yleensä nuoren ensimmäinen asunto. Asuntojen vuokrat voivat olla korkeat ja pienistä vuokra-asunnoista on pula. Hyvänä vaihtoehtona ovat ammatillisten oppilaitosten asuntolat. Asuminen koulutuksen järjestäjän osoittamassa opiskelija-asuntolassa on opiskelijalle maksutonta (Laki ammatillisesta koulutuksesta L 630/1998, 37§).

Kun nuori siirtyy peruskoulusta toiselle asteelle ammatilliseen koulutukseen tai lukioon, he elävät tärkeitä nuoruusvuosiaan. Nivelvaihe on usein haaste: osalle opiskelijoista oman paikan löytyminen ja oman vastuun kasvamisen vaatimus ei ole helppoa. Oppilaitos on nuorelle kasvuyhteisö. Nuori tarvitsee aikuisia, mutta ennen kaikkea vertaisryhmää johon kuulua, jotta hänen kasvunsa kohti tasapainoista aikuisuutta on turvattu (Ranta 2011, 30- 31).

Muutto kotoa on nuorelle iso askel. Muuttoon voi liittyä voimakkaita tunteita, esimerkiksi stressiä. Nuoren on selvittävä arjesta ilman vanhempia. Asuntolassa arjenhallinta on tehty nuorelle mahdollisimman helpoksi, useimmiten asuntolasta löytyy esimerkiksi pesukone. Asuntolassa asuvan nuoren tulee itse huolehtia hygieniastaan, käydä kaupassa, laittaa ruokaa ja siivota. Asuntolaan muuttaminen on turvallinen vaihtoehto; aikuinen on läsnä ja toiminta on valvottua.

Ammatillisen oppilaitoksessa asuntola toimii oppilaitoksen alaisuudessa, oppilaitoksen säännöillä ja rahoituksella. Oppilaitoksen tulee antaa järjestysmääräykset, jotka koskevat muun muassa sisäistä järjestystä, esteetöntä opiskelua ja opiskelun sujumista. Oppilaitos voi antaa määräyksiä oppilaitoksen tiloissa ja alueella liikkumisesta ja käyttäytymisestä (Laki ammatillisesta koulutuksesta 28 §). Myös asuntolan säännöt kuuluvat oppilaitoksen lain mukaisesti antamiin käytösohjeisiin. Oppilaitosten kustannukset asuntolatoiminnan suhteen vaihtelevat paljon. Keskimäärin opiskelijoiden majoituspalveluiden kustannukset ovat noin 4 % vuosittaisista kustannuksista (Ollikainen 2007, 14).

”Ammatillisen koulutuksen tarkoituksena on kohottaa väestön ammatillista osaamista, kehittää työelämää ja vastata sen osaamistarpeita sekä edistää työllisyyttä” (Laki ammatillisesta koulutuksesta 2§). Ammatillisen oppilaitoksen työntekijät työskentelevät oman työtehtävänsä mukaisesti, tavoitteenaan opiskelijan ammattiin valmistuminen (Kärki 2009, 63).

Ammatillisen oppilaitoksen asukkaat ovat oppilaitoksen opiskelijoita eli asuntolassa asukkaita yhdistävä tekijä on ammattiin opiskeleminen. Asuntolassa asuminen helpottaa koulunkäyntiä ja asuminen on vapaaehtoista. Asuminen on tilapäinen asumisratkaisu, joka kestää maksimissaan koulutuksen ajan. Ammatillisten oppilaitosten asuntoloissa asunnot koostuvat soluista, joissa on yhteiset tilat ja asukkailla omat huoneet. Huoneissa asuu yksi tai kaksi nuorta. Nuori ei voi täysin valita asuintovereitaan, jolloin erilaisten ihmisten kanssa on tultava toimeen.

Vuonna 2012 opetushallitus teki selvityksen toisen asteen ammatillisen peruskoulutuksen opiskelija-asunnoista. Kyselyyn vastasi 1210 henkilöä. Heistä 90 % oli muuttanut asuntolaan vanhempien luota. Yleisimmin asuntolaan muutetaan 51 - 200 kilometrin päästä kotoa. Vastaajista 57 % oli tältä etäisyydeltä. Selvityksessä kyseltiin nuorten mielipiteitä asuntolassa asumisesta. Nuoret olivat suhteellisen tyytyväisiä vapaa-ajan palveluihin asuntolassa esimerkiksi liikunnallisiin mahdollisuuksiin. Kaikkein tyytyväisempiä nuoret olivat opiskelumahdollisuuksiin asuntolassa. Haitoiksi koettiin muun muassa asuntoloiden huono kunto sekä melu. Nuoret kokivat asuntolassa asumisen hyvänä asiana, sillä selvityksen mukaan 29 % vastanneista keskeyttäisi koulunkäynnin, ellei heillä oli paikkaa asuntolassa (Vehviläinen 2012, 83- 86).

Tutkimuskohteeni eli ammatillisen oppilaitoksen asuntola koostuu kolmesta eri rivitalosta ja ne sijaitsevat ammattiopiston vieressä. Kahdessa ensimmäisessä asuntolassa asuu ensimmäisellä ja toisella vuosikurssilla olevia poikia ja tyttöjä. Rivitalot on puisia ja harmaaksi maalattuja. Rivitaloissa on solujen yhteiset wc- ja suihkutilat. Näissä kahdessa rivitalossa on yhteensä seitsemän solua. Soluissa on 3-7 asukasta. Suurin osa on yhden hengen huoneita. Huoneet ovat kalustettuja. Huoneessa on sänky, työpöytä ja tuoli, komero. Lattialla on harmaa-musta matto ja ikkunoissa Marimekon verhot. Ensimmäisessä rivitalossa, yhdestä solusta on

tehty vapaa-ajantila. Kolmas on punainen, tiilestä tehty rivitalo. Talossa on kymmenen solua. Suurin osa huoneista on kahden hengen soluja. Huoneissa on omat wc – ja suihkutilat. Huoneet ovat kalustettuja.

Asuntolaohjaajan toimeen palkataan eri ammattikunnista tulevia henkilöitä. Vuonna 2012 opetushallituksen teettämän tutkimuksen mukaan kyselyyn osallistuneilla (108), lähes kaikilla asuntolaohjaajilla on ammatillinen koulutus. Asuntolaohjaajan yleisin koulutustaso on koulu–tai opistoasteen koulutus. Keväällä 2011 67 prosenttia kyselyyn osallistuneista on naisia. Vajaa 70 prosenttia asuntolaohjaajista kuuluu oppilaitoksen opiskelijahuoltoryhmiin, lisäksi osa ohjaajista on ryhmissä mukana tarvittaessa. Yleisin työnimike on asuntolaohjaaja tai asuntolanhoitaja. Vastauksen perusteella voidaan sanoa, että asuntolaohjaajien toimenkuva on laaja ja vaihtelevasti määritelty. Yhteisiä piirteitä ovat opiskelijoiden kokonaisvaltainen ohjaaminen ja kasvattaminen sekä kurinpitoon ja valvontaan liittyvät tekijät. (Vehviläinen 2012, 9-10, 13). Asuntolaohjaaja on aikuinen, jonka tehtävänä on luoda nuorelle asuntolasta turvallinen kasvuympäristö. Hän on läsnä ja tukee nuorta. Asuntolaohjaaja ottaa kasvatuksellisen vastuun nuorista ja kohtelee kaikkia tasa-arvoisesti. Tarpeen tullen hän on yhteydessä ala-ikäisten vanhempiin.

Ammatillisen oppilaitoksen asuntola on haastava ympäristö. Asukkaita on paljon. 2011 toteutetun kyselyn mukaan opiskelija-asuntoloiden käyttöaste 79.5 %. Asuntoloissa on keskimäärin 34 opiskelijaa per asuntolaohjaaja (Vehviläinen 2012, 79). Suurin osa asuntolaan muuttavista ovat alaikäisiä, vanhimmat ovat jo täysikäisiä. On erilaisia persoonallisuuksia; sosiaalisia - yksin viihtyviä, aktiivisia – passiivisia ja niin edelleen. Osa nuorista tarvitsee paljon tukea arkielämän taitojen opetteluksessa. Osa tuntee opiskelun aiheuttavan kiirettä, väsymystä, jopa uupumista. Osa kärsii masennus- ja ahdistusoireista. Asuntolaohjaajalla on tärkeä olla läsnä ja nuoren tukena.

Sosiaalisella vahvistamisella tarkoitetaan monenkaltaista ehkäisevää työtä, esimerkiksi elämän nivelvaiheiden tunnistamista, moniammatillista työtä ja varhaista puuttumista. Sosiaalinen vahvistaminen on kokonaisvaltaista elämänhallinnan tukemista. Se on moniammatillista ohjaustyötä, ja sen painopiste on ennaltaehkäisevässä työssä. Tavoite on yhteinen ja se on jaettu. Sosiaalisen vahvistamisen

työkalujen toimivuus edellyttää aktiivista ja innostavaa otetta, luottamusta ihmiseen, yhteisöihin ja tulevaisuuteen. Hyvät kumppanuudet ja erilaiset verkostot auttavat nuorta (Mehtonen 2011, 13, 26). Asuntolaohjaaja ei ole yksin, hänen kumppanina ovat esimerkiksi oppilaitoksen tukipalvelut.

On tärkeää, että asuntolassa asuva nuori tuntee olonsa turvalliseksi. Turvallisuudentunne on perustarve, ilman sitä yksilö ei ole oma itsensä. Epävarmuus ja jännittyneisyys vievät arjesta voimaa. Itseluottamuksen puute lisää epäonnistumisen pelkoa ja häpeän tunnetta. Pelko aiheuttaa pettymyksiä, lisää nuoren tunnetta, ettei osaa tai pysty. Terveen itsetunnon kasvaessa nuori oppii helpommin uutta ja pääsee harjoittamaan kykyjään ja osaamista. Jokainen nuori on oman elämänsä paras asiantuntija, jos hän saa siihen tukea (Honkonen 2011, 181). Asuntolaohjaajana en tee päätöksiä nuoren puolesta, vaan tuen ja vahvistan niissä asioissa, joissa hän tarvitsee tukea.

Ohjaajan roolissa voi toimia eri tavalla riippuen siitä millainen oppimis- ja ihmiskäsitykset ohjaajalla on ja millaiseen pedagogiikkaan tukeutuu. Ohjaajan roolia voi harjoitella ja siinä kehittyä tekemisen ja toimimisen myötä. Nuorten kohtaamiseen ja tunne – ja vuorovaikutustyöhön voi opiskella kirjallisuuteen tutustumalla, käymällä kursseja ja harjoitella itsenäisesti opettelemalla tietoisesti tunnistamaan omia tunteitaan ja tekemisiään arkisissa vuorovaikutustilanteissa (Honkonen 2011, 189).

Asuntolaohjaajana pyrin siihen, että kuuntelen asuntolassa asuva nuorta, osallisuus vaatii todellista kuulemistä. Nuori voi olla myös aktiivinen osallistuja ja toimija. Tavoitteenani on aikaansaada nuorelle tunne osallisuudesta, kuulumisesta johonkin ja vaikuttamisesta. Osallisuuden tunteen myötä tuen nuoren kasvamista aktiiviseksi kansalaiseksi.

3 MITÄ OSALLISUUS ON?

Osallisuudesta on tullut paljon käytetty sana. Osallisuutta voidaan tarkastella monen eri teorian ja koulukunnan mukaan. Tässä opinnäytetyössäni käsittelen osallisuutta nuoren kannalta.

3.1 Osallisuus, moniulotteinen käsite

Osallisuus perusoikeutena perustuu oikeudelliseen näkökulmaan, jossa lait ja sopimukset velvoittavat kuntia ja instituutioita ottamaan kansalaiset mukaan päätöksentekoon (Vehviläinen 2006, 76- 77).

Osallisuus on tärkeää kaikenikäisille ihmisille. Lapsen ja nuoren kohdalla etu ja osallisuus ovat kiinteästi yhteydessä. Lapset ja nuoret voivat olla osallisia ja tulla osallisiksi aikuisiksi vain, jos heillä on kasvulleen ja kehitykselleen suotuisat olosuhteet (Nurmi & Rantala 2011, 6- 7).

Osallisuutta (Kiilakoski 2007, 10- 15) referoiden:

- on halua vaikuttaa ympäristöön ja olla osa sitä
- on oikeutta omaan identiteettiin ja arvokkuuteen osana yhteisöä
- on vastuunkantamista - ja saamista oman, toisten ja koko yhteisön toimintakyvystä
- osallisuuteen kasvatetaan ja kasvetaan
- osallisuuden vastakohtana on välinpitämättömyys tai osattomuus

Vahvistamalla lapsen ja nuoren mahdollisuutta osallistua ajattelevana, luovana, toimivana ja tuntevana yksilönä kussakin kehitysvaiheessa, varmistetaan hänen muodostumisensa ehyeksi yksilöksi. Ihanteellisessa tilanteessa lasta hoitavat useat häneen rakkaudella sitoutuneet aikuiset ja isommat lapset. Erilaiset osallisuuden kokemukset vahvistavat lapsen kehittyvän persoonan eri puolia. Osallisuus on syvimmältä olemukseltaan aina vuorovaikutuksellista. Ihminen on yhteisöllinen. Jokainen ihminen tarvitsee tunteen, että kuuluu hyväksyttynä omaan joukkoon.

Lapsen ja nuoren osallistuvan toimijuuden tulisi olla yhteiskunnallemme itseisarvo. Lapsen ja nuoren osallisuus rikastaa lähiyhteisöä, yhteiskuntaa ja koko maailmaa tavalla, joka muuten ei olisi mahdollista. (Mäkelä 2011, 13- 21).

Osallisuudessa nuori ei vain osallistu tai vaikuta, vaan nuori kokee osallisuuden tunnetta suhteessa omaan yhteisöönsä/yhteisössä – kunnassa, koulussa nuorisotalolla ja niin edelleen. Osallisuus on tunnetta, joka paljastuu nuorten tunteista, tiedoista, tarinoista ja paikallisista diskursseista (Gretschel 2002, 49- 50).

Osallisuudessa tähdätään sekä yksilön että ryhmän vahvistumiseen. Yksilön vahvistamisen tavoitteena on muun muassa hänen arvonsa, itsetuntonsa ja kykijensä vahvistaminen. Ryhmän vahvistamisen tavoitteena on ryhmän kiinteyden, toimintakyvyn ja turvallisuuden tukeminen (Kiilakoski 2012)

Osallisuuden ulottuvuudet koskevat sekä yksilöä että yhteisöä (Kiilakoski 2012):

1. Minulla on oikeus toimia.
2. Haluan toimia ja vaikuttaa.
3. Tunnen, että minua kuunnellaan ja minulla on mahdollisuus toimia.

Nuorisotyössä tai sosiaalityössä puhutaan paljon osallisuudesta, mutta harvemmin kysytään, mistä nuori on osallinen. On sanottu, että kokemus osallisuudesta rakentuu jäsenyyksinä sosiaalisissa asumis- ja opiskeluryhmissä. Nykyajan yhteiskunnassa nuorten osallisuus todentuu sosiaalisissa maailmoissa ja niiden risteyspinnoilla. Korkiamäen (2009, 83- 105) tutkimuksen aineistossa oli vuonna 2006-07 kahden eteläsuomalaisen koulun kahdeksaluokkalaisilta kerätyt nuorten sosiaalisia verkostoja koulussa ja vapaa-ajalla käsittelevät kirjoitukset ja haastattelut. Analyysi osoitti, että nuorten omat luokitukset perustuvat yhteisössä vallalla oleviin osallisuuden määritelmiin. Nuorten käsitteellinen logiikka myötäilee yhteiskunnassa vallitsevia arvostuksia ja normeja. Kysymys on siitä, mitä on olla nuori suomalaisessa yhteiskunnassa: millaiset arvostukset ja normit säätelevät nuorten osallisuutta tai osattomuutta siinä kulttuurisessa ympäristössä, jossa he elävät arkeaan.

Osallisuudessa ei riitä, että lapset ja nuoret ovat mukana toiminnassa ja osallistuvat passiivisesti. Tarvitaan toimintatapoja, jossa osallistujalla on nykyistä enem-

män mahdollisuuksia olla mukana toiminnan suunnittelussa ja toteuttamisessa. Kun osallistuja tulee valmiiseen tilanteeseen, kyse on osallistumisesta. Jos osallistuja vaikuttaa tilanteen muotoutumiseen ja kulkuun, kyse on osallisuudesta. Osallisuus korostaa vuorovaikutusta, jossa osapuolet kohtaavat toisensa. Kohtaaminen perustuu molemminpuoliseen kuuntelemiseen ja dialogiin. Aikuisen tulee osoittaa lapsille ja nuorille luottamusta. Tässä opinnäytetyössä asuntolassa asuvien nuorten mielestä osallisuus on tunnetta ja vuorovaikutusta, kavereihin ja aikuiseen, eritoten asuntolaohjaajaan.

Nuoret voivat vaikuttaa, tuntea osallisuutta. Esimerkiksi Raahessa nuorten vaikuttamistoiminnalla on ollut erityinen vaikutus kaupunkiin ja sen nuorisotyöhön vuosien 1998- 2007 välisenä aikana. Nykyisen nuorten vaikutustoiminnan johtotähti, nuorisovaltuusto sai alkunsa kaupungin johdon päätöksellä. Konkreettisten saavutusten ohella esimerkiksi nuorisokahvila Cupin hankkeistamisessa, rakentamisessa ja myöhemmin aseman vakiinnuttamisessa, nuorisovaltuuston kautta nuoret ovat päässeet ottamaan kantaa asioihin, jotka selkeästi kuuluvat nuorisotoimen hallinnonalaa, mutta jotka käytännössä jäävät useasta syystä, erityisesti ajanpuutteesta johtuen tekemättä. Nuorisovaltuusto on pitänyt yllä keskustelua nuorten ongelmista. Se on tehnyt kattavia selvityksiä nuorten harrastustarpeista kaupungissa, vuosina 2001 ja 2003 (Moisala 2008).

Kansalaisbarometriaineiston perusteella luottamuksen ja hyvinvoinnin sekä osallisuuden ja hyvinvoinnin yhteys näkyy melko vahvana. Toisaalta hyvinvointia voi pitää edellytyksenä luottamuksen syntymiselle ja hyvinvoivalla yksilöllä on oletettavasti enemmän resursseja ja mahdollisuuksia osallistua kansalaisyhteiskuntaan. On mahdollista, että tietyn saavutetun hyvinvoinnin tason jälkeen luottamus ja osallisuus nostavat sitä entisestään (Siltaniemi, Hakkarainen, Londén, Luhtanen, Perälähti & Särkelä 2011 135, 140).

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen mukaan osallisuuden käsite liittyy yhteisöön osallistumiseen ja siinä osallisena olemiseen. Sosiaalinen osallisuus tuottaa ihmiselle hyvinvointia ja terveyttä, koska osallisuus luo mielekästä merkitystä elämään. Osallisuuden kääntöpuolena on sosiaalinen syrjäytyminen. Syrjäytymisellä tarkoi-

tetaan yhteisöllisen toiminnan ulkopuolelle jäämistä (Terveyden ja hyvinvoinninlaitos)

Sosiaalisen osallisuuden (social inclusion) lisääminen ja turvaaminen ovat keskeisiä tavoitteita Euroopan unionin politiikassa. Sosiaalinen osallisuus nähdään sosiaalisen syrjäytymisen (social exclusion) vastakohtana. Syrjäytyminen ja moniongelmaisuus ovat kasvavia ongelmia EU- alueella. Vuosi 2010 nimettiin Euroopan köyhyyden ja sosiaalisen syrjäytymisen teemavuodeksi. Sen tavoitteena oli herättää tietoisuutta, luoda uusia kumppanuuksia ja taata vahva poliittinen sitoumus köyhyyden vastaiseen taisteluun Euroopassa. Teemavuosi osoittautui hyvin olennaiseksi ja ajankohtaiseksi suurelle yleisölle. Teemavuosi onnistui vauhdittamaan taistelua köyhyyttä ja sosiaalista syrjäytymistä vastaan Euroopassa (The joint report on social protection and social inclusion 2010)

3.2 Osallisuus asuntolassa

Fyysiset paikat ovat yhteydessä osallisuuteen, yhteisössä osallisuuden ympäristö on paikka. Tässä opinnäytetyössä paikkana on ammatillisen oppilaitoksen asunto. Paikka ei ole aina fyysinen, vaan osallisuutta paikkaan voi kokea esimerkiksi eläytymällä musiikkiin.

Fyysinen tila antaa tietyn kehyksen toiminnalle, mutta sosiaalisten suhteiden kautta tuo tila vasta muuttuu paikaksi, jossa ihmiset elävät arkeaan sekä asukkaina että työntekijöinä. Paikka muodostuu sekä fyysisestä tilasta että sosiaalisista suhteista ja vuorovaikutuksesta (Törrönen 2000, 266).

Fyysisen ympäristön merkitys vähenee osallisuuden myötä, mutta sen merkitys säilyy suurena osattomuuden kokemuksen yhteydessä (Hyvönen 2003, 48). Kiintyminen paikkaan syvenee ajan myötä. Tällöin pysyvyys paikan suhteen voi ohittaa sosiaalisten suhteiden merkityksen (Sundblad & Sapp 2011, 514).

Osallisuus ja ympäristön kokeminen ovat yhteydessä toisiinsa. Erilaiset tilat ja ympäristöt ovat merkitykseltään erilaisia. Käyttäjät muovaavat mielikuvaa paikasta ja

samalla ympäristö muovaa käyttäjiä (Saarikangas 2002, 48- 49). Asuntola on yhteisö, jossa esimerkiksi järjestetään yhteistä toimintaa. Nuorella on mahdollisuus osallistua tai olla osallistumatta toimintaan.

Yhdessä toimiminen on osallisuutta. Osallisuus on tunnetta. On tärkeä tuoda esille omat ajatuksensa ja löytää keinot niiden toteuttamiseen. Ryhmiin hakeutuminen on osallisuutta. Osallisuus on sosiaalista. Vastavuoroisuus vahvistaa osallisuutta. Positiivinen palaute on rohkaisevaa, se lisää nuoren tunnetta osallisuudesta.

Osallisuus on ilmiöön liittyvä tunne. Osallistuminen on konkreettinen teko tai toiminta (Isojoki 2010, 43). Osallistuminen on osa osallisuutta, sen alakäsite. Osallistuminen toimintana on helpompi määritellä kuin osallisuus tunteena. Osallisuus on subjektiivinen kokemus. Esimerkiksi minusta asuntolaohjaajana tuntuu siltä, että asuntolassa asuva nuori, joka viihtyy yksikseen, ei tunne osallisuutta. Kun häneltä kysyy tunnetko olevasi osallinen, hän vastaa kyllä, minun ääntäni kuullaan. Nuori tuntee olevansa tunnistettu.

Osallisuuden toinen puoli on osattomuus. Ihmiset voivat itse vaikuttaa onko hän osallinen vai osaton. Osallisuus on oikeutta tulla kuulluksi, nähdyksi ja hyväksytyksi, mutta samalla se on velvollisuus ottaa vastuuta muiden osallisuudesta (Hanhivaara 2006, 32). Asuntolassa asuva nuori voi osallistua valmiiksi suunniteltuun toimintaan, eikä vaikuta toiminnan sisältöön, mutta siitä huolimatta kokee osallisuutta. Toisaalta nuori voi olla suunnittelemassa toimintaa, mutta ei koe osallisuuden tunnetta.

3.3 Osallisuuden muodot asuntolassa

Miten osallisuus tulee näkyviin asuntolassa? Nuorten haastatteluissa korostui se, että heidän mielestä osallisuus on kanssakäymistä eri toimijoiden välillä.

1. Asuntolan nuorten väliset kontaktit
2. Asuntolasta ulospäin suuntautuvat kontaktit
3. Kontakti aikuiseen
4. Suhde kotiin
5. Oppilaskunnan toiminta

Nuoruudessa kaverit tulevat entistä tärkeämmäksi. Ystävyysuhteilla, verkostoilla ja tulevaisuuteen suuntautuvalla toiminnalla on tärkeä merkitys nuoruudessa ja nuoruuden itsenäistymisessä. Vapaa-aika ja se miten sitä vietetään muokkaavat nuoren aikuistumisen pohjaa ja muodostavat arvomaailmaa sekä maailmankuvaa. Parhaimmillaan nuoren valitsemat harrastukset auttavat häntä selviytymään paremmin aikuistumisen haasteista (Hieta, Kaltiainen, Metsärinne & Vanhala 2010, 162- 163).

Nuoren kyky empatiaan lisääntyy ja itsekeskeisyys vähenee myötäelämisen kyvyn lisääntyessä. Nuori ottaa toiset huomioon, tekee kompromisseja, antaa periksi ja pystyy siirtämään omia halujaan. Nuori on kykeneväinen emotionaaliseen läheisyyteen ja osaa arvostaa omaa sekä toisten yksityisyyttä (Aalberg & Siimes 2007, 70- 71). Asuntolassa asuvat aktiiviset ja sosiaaliset nuoret ovat tekemisissä toistensa kanssa. Ystävät asuvat samassa solussa, läheisessä solussa tai toisessa rakennuksessa. Osa asuntolasta asuvista nuorista on tekemisissä ulospäin eli kaverit asuvat kylillä tai nuoren omalla kotipaikkakunnalla. Yhteydenpito on moninai-sempaa, käydään kylässä, soitellaan tai keskustellaan sosiaalisessa mediassa, esimerkiksi facebookissa.

Nuori oppii, ettei ongelmia kannata työntää sivuun, vaan niihin kannattaa pyytää apua (Myllykoski, Melamies & Kangas 2004, 20). Koulupäivän jälkeen nuori on kontaktissa asuntolaohjaajaan. Hän käy kierrolla nuoren tykönä tai nuori tulee asuntolaohjaajan luo. Kun nuori luottaa asuntolaohjaajaan, hän voi avoimesti kertoa mitä hänelle kuuluu, ilot ja surut. Nuorella on kykyä ja taitoja pärjätä, kykyä kohdata muita ihmisiä ja sopeutua yksilönä ympäröivään yhteisöön. On muistettava, että nuori kaipaa tilaa ja vapauttaa itsensä etsimiseen. On tärkeää, että nuorta kuunnellaan, kannustetaan ilmaisemaan mielipiteensä, näkemykset otetaan huomioon ja niin edelleen. Asuntolassa asuva nuori on yhteydessä vanhempiinsa, esimerkiksi puhelimella. Joskus vanhemmat tulevat viikolla käymään nuoren luona. Alaikäisen vanhempi ottaa yhteyttä asuntolaohjaajaa, jos nuori on viikolla yötä muualla kuin asuntolassa. Tarvittaessa asuntolaohjaaja ottaa alaikäisen kotiin yhteyttä, esimerkiksi, jos nuoren siivoustaso on liian alhainen.

4 OPINNÄYTETYÖN TAVOITTEET JA METODOLOGISET LÄHTÖKOHDAT

Opinnäytetyö toteutettiin laadullisena, kvalitatiivisena tutkimuksena, jossa on etnografinen lähestymistapa. Kvalitatiivisella tutkimuksella kuvataan todellista elämää ja yksilöllisiä kokemuksia tutkimuksen kohteena olevasta asiasta. Tutkimuksen tavoitteena on tarkastella tutkittavaa kohdetta mahdollisimman kokonaisvaltaisesti (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 164). Aineisto kerättiin teemahaastattelujen ja havainnoinnin avulla. Tiedonkeruumenetelmänä havainnointi jaetaan kahteen ryhmään: osallistuvaan havainnointiin ja ulkopuoliseen havainnointiin. Tässä opinnäytetyössä on kyse osallistuvasta havainnoinnista. Osallistuvassa havainnoinnissa tiedon kerääjä osallistuu itse siihen toimintaan tai ryhmään, jossa havainnot kerätään. Kyse on laadullisen aineiston keruusta (Tilastokeskus). Haastattelussa saatu aineisto käsiteltiin sisällönanalyysillä. Havainnot täydensivät nuorten haastatteluja.

4.1 Opinnäytetyön tavoitteet ja kysymykset

Opinnäytetyöni tavoitteena oli selvittää, miten ammatillisen oppilaitoksen asuntolassa asuvat nuoret kokevat osallisuuden. Tarkoituksena oli saada selville, miten asuntolan fyysiset puitteet vaikuttavat nuorten osallisuuteen. Tavoitteena oli myös selvittää, millaisia kehittämistoimenpiteitä nuorilla on. Miten asuntolaohjaajan persoonallisuus ja toiminta vaikuttavat asuntolassa asuvien nuorten osallisuuteen.

Kysymysten kirjo vaihteli konkreettisesta kysymyksistä vaikeammin hahmotettavaan osallisuutta käsittelevään aiheeseen. Näiden erilaisten teemojen käsittely samassa haastattelussa oli mielekäästä, koska fyysisillä puitteilla ja asuntolaohjaajan toiminnalla on mahdollista lisätä asuntolassa asuvien nuorten osallisuutta.

Laadin haastattelurungon teema-alueiden pohjalle. Haastattelun teemoina olivat asuntola, osallisuus ja asuntolaohjaajan rooli. Kyselyn avulla halusin selvittää, miten haastattelemani nuoret kokevat ammatillisen oppilaitoksen asuntolassa asumisen. Miten he kokevat oman osallisuuden? Mitä he ajattelevat asuntolaohjaajan

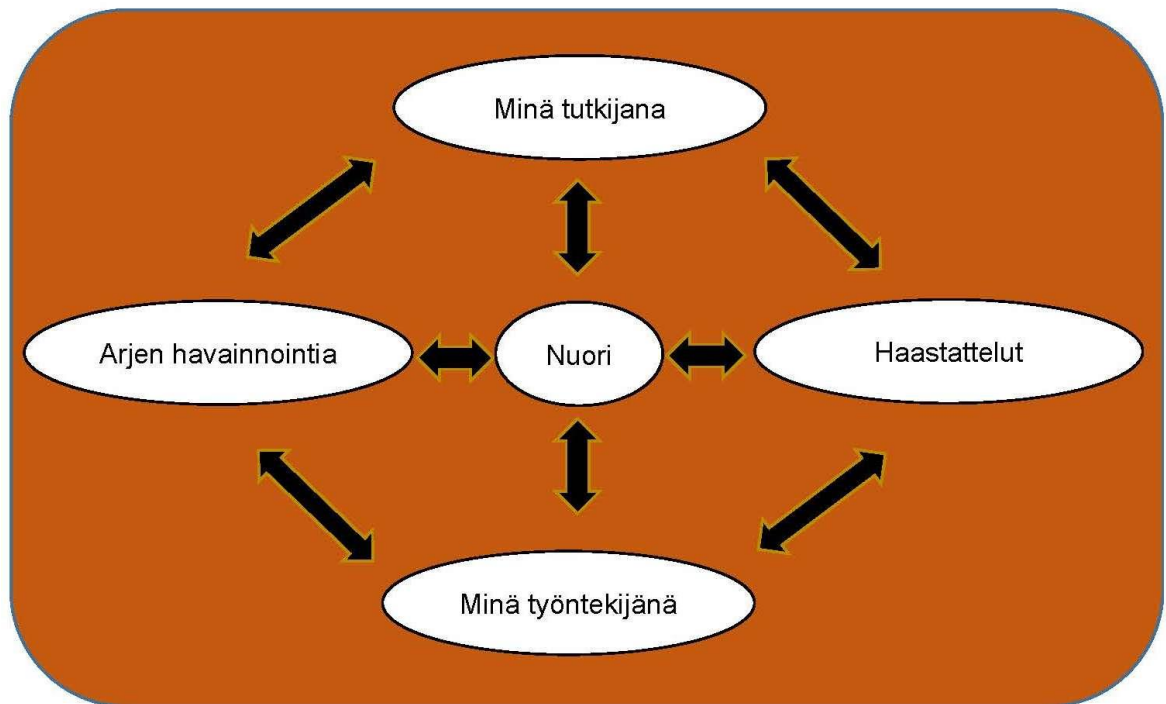
roolista asuntolassa? Haastattelun alussa kerroin haastateltaville nuorille, että kyseessä on teemahaastattelu. Annoin heille käsiteltävät teemat tutustuttavaksi. Kävin kaikki teemat haastateltavien nuorten kanssa läpi. Tarvittaessa tein nuorille lisäkysymyksiä.

Olen sekä työntekijä eli asuntolaohjaaja että tutkija. Haastattelujen lisäksi tein kenttätöitä, olin sisällä yhteisössä ja tein siitä havaintoja. Työskentelen asuntolassa, havainnoin sen tapahtumia ja toimintaa.

4.2 Opinnäytetyön menetelmälliset lähtökohdat

Etnografia on laadullinen tutkimusmenetelmä, jota käytetään eri tieteenaloilla tutkimaan erilaisten yhteisöjen kulttuurisia järjestelmiä. Se on tutkimuksen tyyli, jossa tavoitteena on ymmärtää ihmisten toimintaa ja sen sisältämiä sosiaalisia merkityksiä tietyssä ympäristössä. Etnografisen tutkimuksen tekijä toimii eräänlaisena kääntäjänä tai välittäjänä kohteen ja tutkimustulosten välillä. Kenttätöiden avulla saadaan selville mitä ihmiset tekevät; tutkijan tehtävänä on analysoida ja tulkita tuloksia. Etnografia ei ole puolueetonta, vaan tutkijan rooli vaikuttaa merkittävästi lopullisiin tuloksiin. Tutkija ei välttämättä pääse tarpeeksi lähelle tutkittavaa liian lyhyen perehtymisen tai muiden ongelmien vuoksi. Jos tutkittava kohde on tutkijalle tuttu, esimerkiksi tutkija on myös työntekijä, hän saattaa olla liian lähellä tutkittavaa, mikä vääristää tuloksia (Vuorinen 2005, 63, 69).

Tutkimuksen metodista kertoo kuvio 1. Keräsin aineistoa haastattelujen ja arkisen havainnoinnin avulla. Olin opinnäytetyössäni sekä tutkijan että toimijan roolissa.

Kuvio 1. Opinnäytetyön etnografinen lähestymistapa

Etnografian pääasiallinen tavoite on yhteisöjen kulttuuristen järjestelmien kuvailu. Tutkimukselle on tyypillistä se, että tutkimussuunnitelmat ovat yleensä aluksi väljiä ja kiinteytyvät ajan myötä. Usein varsinaiset tutkimuskysymyksetkin muotoutuvat vasta, kun tutkija on seurannut tutkittavaa kohdetta jo jonkin aikaa (Vuorinen 2005, 64- 65)

Yleisimmin käytetyt tutkimustavat ovat osallistuva havainnointi sekä haastattelut. Tutkimusaineisto perustuu omakohtaiseen kokemukseen luonnollisessa toimintaympäristössä sekä toimijoiden havainnointiin. Keskeisin tapa kerätä aineistoa etnografisessa tutkimuksessa on kenttätyö. Kenttätyössä etnografi joko elää tai vierailee toistuvasti tutkittavien parissa (Vuorinen 65- 66).

Osallistuva havainnointi on keskeisin etnografisessa kenttätyössä käytettävä tiedon keruumenetelmä. Havainnoinnissa on tärkeää, että tutkija pyrkii etsimään eri-

laisia tilanteita. Kun tutkija sekä haastattelee että tarkkailee heitä työssään, saatava aineisto on monipuolisempaa kuin jos käytettäisiin vain jompaakumpaa tiedonkeruumenetelmää (Vuorinen 2005, 67- 68). Olen asuntolaohjaajana tutkimuskohhteessa. Olin sekä tutkija että työntekijä. Tein normaalisti töitä, mutta laitoin välillä havaintojani ylös. Edellä mainittua en yleensä tee. Tarvittaessa puhun asiasta työ-kaverini ja lähipomon eli kuraattorin kanssa

Laadullisessa tutkimuksessa aineistoa kerätään yleisimmin esimerkiksi haastattelun, havainnoin, kyselyn tai erilaisten dokumentteihin pohjautuvaan tietoon perustuen. Laadullisen aineiston keruussa tutkijan rooli on osallistuvampi. Aineistossa tuodaan tutkittava esiin yksilönä. Määrällisessä tutkimuksessa asioita tarkastellaan enemmän ulkopuolisesti ja tulokset tuodaan esiin määrällisessä muodossa (Hirsjärvi & Hurme 2001, 23- 24).

Haastattelu tuo esiin yksilöiden kokemusperäistä tietoa. Tutkittava tuo esiin kokemuksiaan ja käsityksiään asiasta. Tärkeintä ei ole aineiston määrä, vaan aineiston laatu. Havainnoinnin avulla saatava aineisto on monipuolista. Tarkkailemalla voin saada sellaista tietoa, jota asuntolassa asuva nuori ei osaa tai halua pukea sanoiksi.

4.3 Aineiston hankinta

Opinnäytetyöni on laadullinen eli kvalitatiivinen työ. Keräsin aineistoa teemahaastattelujen ja havainnoinnin avulla. Lähtökohtana laadullisessa tutkimuksessa on todellisen elämän kuvaaminen. Tähän sisältyy, ajatus, että todellisuus on moninainen. Opinnäytetyöni sisältää seuraavia kvalitatiivisen tutkimuksen tyypillisiä piirteitä: Tiedon keruun instrumenttina on ihminen. Lähtökohtana on aineiston monitahoinen ja yksityiskohtainen tarkastelu. Opinnäytetyön suunnitelma muotoutui työn edetessä (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 127.155).

Haastattelututkimuksen etuna on, että siinä tutkittavalla on mahdollisuus vapaasti tuoda esiin henkilökohtaisia kokemuksia ja näkemyksiä asiasta. Tutkija pystyy haastattelutilanteessa tekemään mahdollisesti tarkentavia kysymyksiä esimerkiksi tutkittavan eleitä ja ilmeitä seuraamalla. Saatavia vastauksia voidaan selventää ja

tarvittaessa syventää esimerkiksi lisäkysymyksin (Hirsjärvi ym. 2009, 204- 205). Aineiston hankkimisessa on keskeistä, että tutkija vaikuttaa mahdollisimman vähän siihen, mitä tutkittavat tuovat esiin haastattelussa (Metsämuuronen 2006, 170). Olen opinnäytetyössäni sekä toimija että tutkija. Tunnen asuntolassa asuvat nuoret. Pyysin haastatteluihin osallistuvilta avoimuutta ja rehellisyyttä.

Tutkimuksen edetessä tulee huomioida, että aineistoa saadaan riittävästi. Aineistoa voidaan tulkita olevan riittävästi, kun tutkimuksella ei saada esiin enää uutta tietoa. Tavoitteena on, että teemahaastattelulla saadaan esiin laaja-alaisesti tutkittavana olevasta asiasta (Ronkanen ym. 2011, 117). Keskeistä on, että tutkimukseen osallistuvalla on sellaista kokemusta ja tietoa asiasta, mihin tutkimuksella halutaan vastauksia (Metsämuuronen 2006, 172).

Kriteerinä haastatteluihin valikoituneilla oli se, että heitä on kaikilta vuosikurssilta. Haastattelin sekä tyttöjä, että poikia. Tein haastattelujen aikana arvioita siitä, onko aineistoa riittävästi. Haastattelujen edetessä vastauksista tuli esiin samankaltaisia vastauksia. Tähän perustuen päätin, että olen saanut riittävästi aineistoa tutkimukseen (Ronkainen ym. 2011, 117).

Toteutin haastattelut yksilöhaastatteluina, koska tavoitteena oli saada esiin kokemusperäistä tietoa. Ryhmähaastatteluissa henkilökohtainen kokemus voi jäädä huomiotta tai se ei tule samalla tavalla esiin. Iltavuoroissa kerroin nuorelle, mitä olen tekemässä. Kyselin, onko hänellä halua ja mahdollisuutta osallistua haastatteluun. Kaikki joilta kysyin, suostuivat haastatteluihin. Haastateltavat nuoret olivat sekä tyttöjä että poikia. Osa heistä oli sosiaalisia ja puhelaita, osa hiljaisempia, jotka viihtyivät enemmän yksin. Haastatteluihin osallistui sekä ala- että täysi-ikäisiä. Soitin ala-ikäisten kotiin ja kysyi voiko heidän nuori osallistua opinnäytetyöhöni. Kotoa tuli myöntävät vastaukset. Tutkimuksen lähtökohtana oli, että nuori haluaa osallistua vapaaehtoisesti. Haastattelujen tarkoituksena ei ollut kuormittaa liikaa tutkimukseen osallistuvia.

Ennen varsinaisia haastatteluja tein neljälle nuorelle esihaastattelun. Tein kaksi poikien yksilöhaastattelua ja yhden tyttöjen parihaastattelun. Tytöt toivoivat, että heitä haastatellaan yhdessä. Esihaastattelut tapahtuivat 27.- 28.3.2013, koulupäivän aikana. Pyysin opettajilta luvan, että nuori voi olla pois tunnilta. Esihaastatte-

lujen avulla testasin haastattelurunkoa, kysymysten muotoilua ja aihepiirin järjestystä. Haastatteluissa käytin nauhuria ja tietokonetta, aivan varmuuden vuoksi. Tein haastattelut omassa toimistossani, koska minulle ei ollut käytössä kannettava tietokonetta. Haastattelujen jälkeen huomasin, että nauhuri riittää. Esihaastattelujen jälkeen tein pieniä muutoksia, muotoilin kysymyksiä uudelleen ja vaihdoin kysymysten järjestystä. Ensin selvitin nuoren viihtymisen asuntolassa, tämän jälkeen, mitä mieltä hän on omasta osallisuudesta ja viimeisenä asuntolaohjaajan roolin. Käytin tutkimuksessa myös esihaastatteluja, niissä oli paljon asiaa ja elävää kerrontaa.

Varsinaiset haastattelut tein pitkällä aikavälillä, eli lokakuu 2013 – tammikuu 2014. Haastattelin seitsemää nuorta, neljää tyttöä ja kolmea poikaa. Tein haastattelut iltavuoroni aikana, nuoren huoneessa, silloin kuin hänelle sopi. Haastatteluihin kului aikaa keskimäärin 20- 40 minuuttia. Kaikki haastattelutilanteet olivat rauhallisia ja etenivät ilman keskeytyksiä. Litteroinnin jälkeen kelasin haastattelut pois nauhurilta.

Haastattelujen lisäksi käytin osallistuvaa havainnointia. Pidin tutkimuspäiväkirjaa, johon kirjoitin asuntolan arjen tilanteita. Tutkimuspäiväkirja on havainnointiin sopiva aineiston keruumenetelmä.

4.4 Aineiston analyysi

Kun haastattelua käytetään aineiston tuottamisen tapana, tuloksena on tyypillisesti moniaineksinen ja laaja tekstimassa, jota voi lähestyä monella eri tavalla (Ruusu-vuori, Nikander & Hyvärinen (toim.) 2010, 11). Havainnoinnissa on tärkeää, että tutkija pyrkii etsimään erilaisia tilanteita. Aineiston analyysissä tarkastellaan aineiston sisältämiä merkityksiä ja ihmisten toiminnan mieltä ja tavoitteita (Vuorinen 2005, 67- 68).

Aineiston luokittelu, analysointi ja tulkinta ovat kolme toisiinsa liittyvää, samalla varsin erilaista osatehtävää, joiden eteen tutkija aineistonsa kanssa joutuu. Näiden kolmen elementin painotus vaihtelee tutkimuksesta toiseen, tutkijan tutkimusvälineistöistä, tyylistä ja tutkimuskohteesta riippuen. Vaiheiden eri tehtävät on hyvä

tunnistaa, sillä esimerkiksi pelkkä luokittelu ei vielä tarkoita aineiston analysointia, se on kerätyn materiaalin tunnistamista haltuunottoa tukeva osatehtävä. Kaikkia tutkimuksen vaiheita tarvitaan (Ruusuvuori ym. 2010, 11- 12).

Aineistosta ei koskaan nouse mitään, eikä aineisto puhu, vaan tutkimuskysymys sekä tutkijan lukemisen tapa, tulkinta ja valinnat ohjaavat ja jäsentävät aineiston käsittelyä. Aineisto ei vastaa tutkijalle ilman kysymyksiä, mutta se voi kertoa, mitä siltä kannattaa kysyä. Usein aineistoon tutustuminen auttaa huomaamaan ja arvioimaan kriittisesti omia aineistoon tutkimustuloksiin kohdistuvia odotuksia (Ruusuvuori ym. 2010, 15- 16).

Nauhoitin haastattelut nauhurilla, josta muutin ne kirjalliseen muotoon sana sanalta, analysointia varten. Litteroinnin avulla haastatteluista saatu aineisto saadaan helpommin käsiteltävään muotoon. Litteroin jokaisen haastattelun mahdollisimman pian eli viikon sisällä. Haastattelutilanne oli hyvin mielessä ja samalla selvisi se, oliko haastattelu onnistuneesti nauhallalla.

Tarkastelin haastattelujen aineistoa sisällönanalyysin avulla. Tutkimuksessa oli keskeisessä osassa haastateltavilta saadut vastaukset käsiteltyihin teema-alueisiin ja ne ohjasivat työn sisällönanalyysin etenemistä. Sisällönanalyysi etenee vaiheittain aineiston kuvaamisesta luokittelemiseen ja tulosten yhdistämiseen. Analyysin tuloksena saadaan selityksiä tutkittavalle asialle (Hirsjärvi ym. 2009, 223).

Analysoin aineiston sisällönanalyysin avulla. Se on perusmenetelmä, jota voidaan käyttää kaikissa laadullisen tutkimuksen perinteissä (Tuomi & Sarajärvi 2006, 93). Ensimmäisessä vaiheessa lähestyin aineistoa käyttämieni teemojen pohjalta eli viihtyminen, kehittämistoimenpiteet ja asuntolaohjaajan rooli. Teemoittamisessa on kyse aineiston pelkistämisestä etsimällä tekstin olennaiset asiat. Kyseessä on aineistolähtöinen lähestymistapa. Aineistolähtöinen sisällönanalyysi etenee aineiston jäsenyyksen ja luokittelun keinoin (Tuomi & Sarajärvi 2009, 109).

Tämän jälkeen ryhmittelin teema-alueen alle alkuperäiset ilmaukset asiasta. Aineistoa käsittelemällä muodostin loogisesti etenevän kuvauksen haastattelun tuloksista ja jäsentelin tekstin valitsemien teemojen alle. Haasteluaineistoista toin

tulososioon suoria lainauksia haasteltavien vastauksista. Ne elävöittävät ja rikastuttavat tekstiä.

Muutin tutkittavan esiintuomat vastaukset yleiselle kielelle, unohtamatta alkupe- räistä aineistoa. Tavoitteena oli tuoda esiin haastateltavien kokemukset tutkimuk- sen kohteena olevista asioista. Päämääränä oli saada vastaus tutkimuskysymyk- siin. Aineiston analyysin jälkeen hävitin silppurilla paperit, joissa oli haastattelut.

Laitoin havaintoni ylös mahdollisimman pian. Kirjoitin tutkimuspäiväkirjani, kun olin yksin toimistossani. Laitoin havaintoni sopiviin kohtiin, täydentämään nuorten haastattelutuloksia. Tämän jälkeen tuhosin tutkimuspäiväkirjani silppurissa.

4.5 Luotettavuus ja eettisyys

Opinnäytetyön ja tutkimuksen tekemiseen liittyy monia eettisiä velvoitteita. Tutki- mustyön perusvaatimuksia ovat luotettavan informaation tuottaminen, tiedon käyt- täminen ja välittäminen. Tutkimuksen luotettavuus edellyttää, että informaatio on perusteltu kriittisesti. Kriittiseen lähestymistapaan kuuluvat tutkimusmenetelmien valinta ja huolellinen raportointi (Pietarinen 2002, 59- 60).

Tutkimuskohteen tai -ongelman valinnassa kysytään, kenen ehdoilla tutkimusaihe valitaan ja miksi tutkimukseen ryhdytään. Herää kysymyksiä: Tulisiko valita vai erityisesti välttää muodinmukaisia aiheita; valitako aihe, joka on helppo toteuttaa, mutta ei ole merkitykseltään erityisen tärkeä; miten huomioida valtasuhde eli haas- tattelijan ja haastateltavan välinen suhde. Lähtökohtana tutkimuksessa tulee olla ihmisarvon kunnioittaminen (Hirsjärvi ym. 2009, 24- 25). Olen työskennellyt tutki- muskohteessa yli 12 vuotta. Aihe oli minulle ajankohtainen ja olin pohtinut kysy- myksiäni etukäteen. Haastattelin asuntolassa asuvia nuoria avoimin mielin ja kiin- nostuneena. Toimin sekä työntekijänä ja tutkijana. Sitä en voi varmasti tietää ker- toivatko haastateltavat rehellisesti ja suoraan, mitä ajattelevat vai kaunistelivatko he sanomisiaan.

Tutkijan hyviä toimintatapoja ovat rehellisyys, yleinen huolellisuus ja tarkkuus tutkimustyössä, tulosten tallentamisessa ja esittämisessä sekä tutkimuksen ja niiden tulosten arvioinnissa (Hirsjärvi ym. 2007, 23- 24). Jätin opinnäytetyössäni mainitsematta tutkimuskohteeni, joten en ole lisännyt tutkimuslupaa liitteisiin.

5 TUTKIMUSTULOKSET

Haastatteluja ja havainnoiteja tulkitessani pohdin, miten analysoin tulokset. Tulin siihen tulokseen, että analysoin tulokset teemoittain, teemat kerrallaan. Jokaisessa teemoissa otan huomioon asuntolan fyysiset puitteet ja nuoren ja muiden osallisuuden.

5.1 Viihtyminen

Asuntolassa viihtymisellä on merkitystä siihen, miten asuntolassa asuva tuntee olevansa osallinen, suunnittele ja osallistuu toimintaan. Viihtyvyyteen vaikuttavat muun muassa asuntolasta pitäminen, kaverit ja turvallisuuden tunne.

Asuntolaan muuttaessa nuori haluaa päänsääntöisesti oman huoneen. *”Halusin oman huoneen, kun olen tottunut siihen kotonakin. Solukavereiksi halusin asiallisia tyyppejä.”* (A11). Oman huoneen tarvetta perustellaan sillä, että halutaan rauhallisuutta ja yksityisyyttä. Toinen on valmis jakamaan huoneen rauhallisen tai ennestään tutun kanssa. *”Kun sain asuntolapaikan, niin tärkeintä oli, että saan asua hyvän ystäväni kanssa ja solussa on kaikki tuttuja.”* (A5). Nuori tuo omat henkilökohtaiset tavarat mukanaan. Melkeinpä kaikilla nuorilla on kannettava tietokone. Osalla nuorista on mukana TV ja kahvinkeitin. Nuoret pitävät siitä, että voivat asua lähellä koulua ja asuminen on ilmaista. *”Hyvä homma, että asuminen on ilmaista. Vuokralla asuminen tulisi kalliiksi. Täällä vuokralla asuminen maksaa.”* (A9). *”Sekin on hyvä, että koulu on tuossa vieressä, iso tekijä.”* (A4). On myös tärkeää, että asuntolan fyysiset puitteet ovat kunnossa. *”Musta on hyvä homma, että asuntola on hyvässä kunnossa, esimerkiksi on tarpeeksi lämmintä ja kalusteet ei oo rikki”* (A8).

Aluksi asuntolaan muuttaminen voi jännittää nuorta, hän ei ole asunut muualla kuin kotona. *”Alkuunko tuli tänne oli erikoinen tilanne, kun ei ole koskaan asunut kotoa pois. Alkuun vähän jännittikin.”* (A3). Yhdelle haastatelluista tytöistä asuntola on tuttu paikka. *”Mulla on vanhempi kaveri, joka on ollu täällä vuoden. Oon käynyt tapaamassa häntä ja samalla katellut paikkoja. Sillain tiedän mihin oon tulossa.”*

(A1). Asuntolassa asuminen on ensimmäinen askel omillaan asumisessa. Nuori ei asu aivan omillaan, läsnä ja tukena on aikuinen. Osalle asuntola on oma yhteisö. *”Minusta asuntola on oma niin sanotusti pieni yhteisö, jossa assuu paljon porukkaa ja sitten sellaiset valvovat silmät, jotka vahtii, että asuntolaelämä sujuu.”* (A2).

Erityisesti pojille asuntolasta tulee mieleen mukava asuinpaikka, jossa on helppo nähdä kavereita. *”Pääsin asumaan vanhojen kavereideni kanssa samaan soluun.”* (A9). Yhden haastateltavan mielestä asuntola on väliaikainen paikka. *”Väliaikainen kämpmä ja paikka, jossa olen hengannut päälle kaksi vuotta.”* (A6). Kaikki haastateltavat ovat sitä mieltä, että asuntolassa asuminen on helpottanut koulunkäyntiä. *”Tulin asuntolaan, kun minulla oli huonot kulkuyhteydet, eikä mulla ollut vielä ajokorttia.”* (A4). Pitempään asuntolassa asuvalle nuorelle asuminen on positiivinen ja uudenlainen kokemus. Kahdelle haastateltavalle asuntola on kuin toinen koti. *”Tämä on kuin toinen koti. Kyllä tänne ihan mielellään tulee.”* (A4). *”Toinen koti, jossa on yhteistä tekemistä, mutta myös omaa rauhaa. Itsenäistymistä ja arjen opettelua.”* (A8).

Asuntolan rakennukset ovat vanhoja, 1960 ja 1980 luvulla rakennettuja. Rivitaloissa on tehty vuosien aikana useampia remontteja, sekä pieniä että suuria. Aluksi vanhemmissa rivitaloissa oli vain yksi iso solu. Myöhemmin tehtiin pienempiä soluja ja soluihin yhteiset wc- ja suihkutilat. Suurin osa kahden hengen huoneista muutettiin yhden hengen huoneiksi. Syynä oli se, ettei huoneissa riittänyt ilmanvaihto. Ajan saatossa kolmanteen rivitaloon on laitettu huonekohtaiset wc- ja suihkutilat. Uusimmassa rivitalossa on ollut ongelmia lämpimän veden ja lämpimän veden puutteen kanssa. *”Asuntolan puutteet ottaa päähän, ei tuu lämmintä vettä, joskus ei lainkaan tuu vettä, patterit ei toimi ja tiivisteet vuotaa.”* (A7). Tytöt antavat palautetta tiloista ja näin pyrkivät olemaan osallisia. Haastateltavien mielestä asuntolarakennukset näyttävät ulkoapäin vanhoilta. *”Rakennukset on mitä on, mutta aivan hyvin voisın ajatella asuvan tämän tyyppisessä rivitalossa, mutta ehkä isompi huone.”* (A1). Huoneen voi sisustaa omilla tavaroillaan, kuten tytöt tekevät. Pojilla on mukana vain kannettavat tietokoneet ja vaatteet.

Kuvio 2. Tytön huone

Kuvio 3. Poikien huone

Haastateltavat kertovat, että he ja muutkin nuoret viihtyvät asuntolassa. Pitkän koulupäivän jälkeen, osa kaipaa omaa aikaa. *”Totta kai jokainen kaipaa omaa aikaa, pitkän koulupäivän jälkeen. Joka päivä ei jaksakaan tehdä mitään.”* (A2). Nuori valitsee mihin osallistuu, mihin ei. Osa asukkaista haluaa olla enimmäkseen itseksensä. *”Ei ole hyvä olla koko ajan yksin.”* (A2). *”Kaikki ei tykkää vieraista, antaa heidän olla rauhassa, jos he eivät halua tutustua”* (A1). Iltakiertoja tehdessä ei näitä hiljaisempia asukkaita näy yhteisissä tiloissa. Koputan nuoren oveen ja käyn juttelemassa hänen kanssaan. Jututtaessa nuorta voi paljastua, ettei nuorella kaikki ole hyvin. On hyvä selvittää haluaako nuori olla yksin omasta tahdosta. Aktiiviset ja äänekkäät saavat huomionsa takuuvarmasti. Kannattaa kiinnittää erityistä huomiota hiljaisiin nuoriin. Yksi tyttöjen solu on todella hiljainen, teetpä aamu-kiertoa tai illalla käyntejä. Yhteisissä tiloissa ei näy ketään, huoneiden ovet ovat kiinni. Maanantaina 3.2. klo 18 jälkeen teen kiertoa solussa, koputan oveen. Hiljainen ääni vastaa, *”Sisään!”*. Tervehdin tyttöä ja kysyn *”Saanko tulla?”* Tyttö nyökkää ja sanoo *”Istu tuohon tuolille”*. Tyttö istuu sängyllä lukemassa kirjaa. Hän laskee kirjan sängylle. Kysyn tytöltä, *”Mitä kuuluu?”* Tyttö hymyilee ja sanoo *”Kiitos hyvää!”* Vaihdetaan kuulumisia. Vastaukset ovat melko lyhyitä. Tyttö on hiljainen ja ujo. Juttelun aikana seurailen hänen liikkeitä ja olemustaan. Huomaan, että hänellä on kaikki hyvin. Hän tuntee osallisuutta, vaikka viettääkin paljon aikaa omassa huoneessa.

Nuorten sosiaalinen verkosto muodostuu solussa asuvista nuorista. Tyttöillä on myös läheisiä ystäviä omasta luokasta. Heihin ollaan yhteydessä päiväsaikaan ja välillä heidän luonaan yövytään. Tytöt viettävät yhteistä aikaa omissa soluissa. Pojat ovat enemmän liikenteessä. He pelaavat vapaa-ajantilassa biljardia, käyvät punttisalilla, korjaavat mopoja tai käyvät yhdessä tupakalla. Ke 5.2. yksi tytöistä käy sanomassa, että hän menee luokkakaverin luo yöksi. Tyttö tietää, jos alaikäinen yöpyy viikolla muualla kuin asuntolasta, niin siihen pitää olla vanhemman lupa, joko soitto tai viesti. Myöhemmin illalla tytön äidiltä tulee viesti. Tytöllä on kotoa lupa kaverin luona yöpymiseen. Tyttö on tallessa, vaikka ei yövy asuntolassa. Vastuu siirtyy vanhemmille.

Osa haasteltavista nuorista haluaa vain vapaaehtoista toimintaa. *”Laittaisin kaiken vapaaehtoiseksi, koska on ahdistavaa ilmestystä paikalle pakon mukaan. Vapaaeh-*

toisena toiminta olisi vapaampaa ja paikalle tuleminen mukavampaa”(A6). He haluavat itse kantaa vastuun osallistumisestaan ja osallisuudestaan. Samalla voi löytää samanhenkisiä nuoria. Osa haastateltavista nuorista haluaa katsoa oppilaitoksen auditoriossa elokuvia. Nuorista on kiva, kun välillä tarjolla on siivouskahvit. Tämä johtunee siitä, että tällöin siivoamisesta saa pienen palkkion. munkin ja kahvin. Osasta on mukavaa askarella kortteja esimerkiksi ystävänpäiväksi. Osallistuminen ei ole pakollista, mutta kaikkia kannustetaan mukaan.

Asuntolassa oli useampana vuonna ykkösluokkalaisille tarkoitettu REIMA- kurssi. Tämä kurssi oli pakollinen ja siitä sai vapaasti valittaviin yhden opintoviikon. Kurssi sisälsi muun muassa asuntolan säännöt, asumisturvallisuutta, paloturvallisuutta, toisten huomioon ottamisen ja kokkausillan. Osa asukkaista piti kurssista. *”Eka vuoden REIMA- kurssi oli ihan mukava.” (A3).* Suurin osa nuorista kysyi, onko pakko osallistua. Vuosien myötä tuntui siltä, että nuorten vastustus vain lisääntyi ja syksyllä 2013 luovuttiin kurssista. Ensimmäistä vuotta opiskelevien nuorten kanssa käydään läpi asuntolan säännöt, asumisturvallisuus ja paloturvallisuus.

Asuntola koostuu soluista, pienistä yksiköistä, sekä henkisesti, että fyysisesti. Asuntolassa asuu paljon nuoria, tällä hetkellä heitä on 70. Osa tuntee asukkaat nimeltä, osa vain näöltä. Nuoret asuvat kolmessa eri rivitalossa *”Ykkösiä en tunne. Kun assuu C-talossa, niin on vähän kauempana ykkösistä, kun ne assuu A-B-taloissa. Kakkosia jonkun verran tunnen, kun niitä on naapurisoluissa.” (A4).*

Iltavuorossa välillä ihmetyttää, missä osa nuorista on. Heitä ei näy vapaa-ajantilassa, eikä solujen yhteisissä tiloissa, eikä ulkonakaan. Paljon on nuoria, jotka viettävät vapaa-aikansa omissa huoneissaan, ovien ollessa kiinni. Huoneessaan viihtyvät nuoret pitävät yhteyttä kavereihinsa muun muassa kännykällä ja tietokoneella. Heidän sosiaalinen verkostonsa koostuu muista kuin asuntolassa asuvista nuorista. Asuntolassa näkyvälle osallisuudelle ja yhteisöllisyydelle ei jää paljon tilaa.

Aktiiviset ja sosiaaliset nuoret osallistuvat toimintaan, hiljaiset ja ujut viettävät aikaa omissa huoneissaan. Ei ole pakko olla yhteisöllinen persoona, vaikka asuu asuntolassa. Ne nuoret, jotka haluavat osallistua ja olla osallisena, otetaan mu-

kaan. On tärkeää, että he, jotka osallistuvat, saavat osallistua toimintaan. Ei ole helppoa saada nuoria innostumaan yhdessä tekemiseen. Osallistumisesta ei saa tehdä pakkoa. Haluan olla nuorten innostajana ja tukena. Ohjaajana haluan olla läsnä ja kuunnella nuorta.

5.2 Kehittämistoimenpiteet

Suurin osa haastattelemani nuorista on tyytyväisiä asumisen fyysisiin puitteisiin. Heidän mielestä vapaa-ajantilaa voisi uudistaa, tehdä viihtyisämmäksi, silloin asukkaat voisivat osallistua paremmin yhteisiin juttuihin. He haluaisivat, että tilat remontoitaisiin. *”Jos yhteiset tilat korjattaisiin, niin viettäisin siellä enemmän vapaa-aikaa.” (A7).*

Ammatillisessa oppilaitoksessa on opiskelijoiden oma rekisteröity yhdistys, johon kuuluvat kaikki opiskelijat. Keväällä 2013 alkoi koulun oppilaskunnan toiminta. Aluksi hallituksessa oli mukana kaksi asuntolassa asuvaa tyttöä ja poika. Poika jäi melko pian toiminnasta pois. Oppilaskunnan hallitus pohti, mitä konkreetista he voisivat tehdä. Kaksi asiaa nousi esille, oppilaitoksen aulan muuttaminen viihtyisämmäksi ja asuntolan vapaa-ajantilan pintaremontti. Oppilaskunnan hallitus päätti satsata asuntolan vapaa-ajantilan remonttiin ja kalustehankintoihin. 15.3. pitämässään kokouksessa hallitus pohti vapaa-ajantilan vähäistä käyttöä, millainen tilan pitäisi olla ja mitä toimintaa, jotta asukkaat lähtisivät mukaan. Hallitus kävi tutustumassa vapaa-ajantiloihin 27.3. Oli todella hienoa, että oppilaskunnan hallitus halusi tehdä konkreetista. Vapaa-ajantilassa on ollut pitemmän aikaa hiljaista. Hallituksen nuoret kysyivät, mitä muutoksia me asuntolaohjaajat haluamme. Sanoimme, että annamme heille vapaat kädet. Haastattelin asuntolassa asuvaa tyttöä, joka on mukana oppilaskunnassa. Hän kertoi seuraavasti. *”Aloitettiin asuntolan remppasuunnittelut oppilaskunnassa. Oli tullut jo monesti puheeksi, että yhteisten tilojen sisustaminen viihtyisämmäksi olisi hyvä idea. Alustavasti mietittiin, että miten ja millä tavalla, esimerkiksi väriä seiniin ja iso taulu- TV. Noin muutaman kuukauden päästä teimme hakemuksen ja saatiin Leader- rahaa, 500€. Asuntolan remonttisuunnitelmat saattoi viedä jo pidemmälle. Nyt remontti on kutakuinkin hyvällä mallilla, pitäisi alkaa hankkia huonekaluja.”*

Toinen asuntolassa asuvista tytöistä kiersi ja kyseli asuntolassa asuvilta nuorilta, mitä muutoksia he haluavat vapaa-ajantilaan. Nuoret kertoivat, että paikka on niin väritön. Yhtenä toivomuksena heillä oli, että yksi huoneista voisi olla elokuvien katseluhuone. Vuoden 2013 lopulla kolme rakennuspuolen opiskelijaa teki remonttia vapaa-ajantiloissa. Seinät saivat uutta väriä pintaa. Sähkötyöt on tehty. Katossa on uusia kohdevaloja, loisteputkivaloja on vähennetty. Ikkunoihin on hankittu uudet paneeliverhot. Seinällä on kello ja tauluja. Lattialla on säkkituoleja. Entisestä tietokonehuoneesta on tehty elokuvien katseluhuone. Oppilaskunnan hallituksessa vaikuttavat, asuntolassa asuvat tytöt, näkevät itsensä toimijoina, jotka voivat saada aikaan muutoksia ympäristössään. He tuntevat osallisuutta.

Kuvio 4. Vapaa-ajantila ennen

Kuvio 5. Vapaa-ajantila jälkeen

Niin sanotun vanhan kanttiinin alakerrassa on huone, jossa voi hakata nyrkkeilyssä. Nuoret pääsevät purkamaan energiaansa säkkiin, samalla kunto kohe-nee. Syksyllä haastatteleman poika kyseli, missä voisi korjata skootteriaan. Säkkihuoneen vieressä oli tyhjä huone, joten hetkessä huoneesta tuli korjaamo. Alkukysyistä pojat pitivät huonetta treenikämpänä, soittivat omilla kitaroillaan ja kosketinsoittimella. Nyt talvella on hiljaisempaa, mitä keväemmäksi mennään, sitä aktiivisempia nuoret ovat. Alakerrassa on myös saunatilat. Osa pojista saunoo, 2-3 kertaa viikossa.

Ammattipiston alueella on liikuntahalli. Siellä voi iltaisin käydä punttisalilla ja kaksi kertaa viikossa pelata sählyä. Haastatteleman pojat käyvät ahkerasti punttisalilla ja osa pelaa sählyä. Noin puolen kilometrin päässä on uima- ja jäähalli. Asuntola on saanut kolme vuotta vapaa-ajanrahaa, 600 - 800€. Kyselimme nuorilta, mitä he haluavat tehdä rahalla. He kertoivat, että haluaisivat käydä uimahallissa ja sen yhteydessä olevassa punttisalissa. Joten hankimme pääsylippuja kyseessä olevaan kohteeseen. Nuoret maksavat osan lipusta eli 1.5. – 2€. Asuntolassa asuvat nuoret huolehtivat fyysisestä kunnostaan.

Osa haastateltavista toivoo, että yhteistä toimintaa olisi enemmän. *”Yhteisiä juttuja voisi olla enemmän. Ei katota esimerkiksi vain elokuvia, ensin sitä voisi olla joku juttu ja sais puhuttua ja sitten katottas leffa. Muuten kaikki istuu ja katsoo leffaa ja huomaa, että tuossahan on joku ihminen, eikä tiedä kuka se on.”* (A1). *”Vastai-*

suudessa muitakin tapahtumia, muutakin kuin kahvituksia.” (A8). Yksi haastatelluista toivoo, että heti syksyllä olisi toimintaa, joka on tarkoitettu asuntolan asukkaille. *”Silloin heti näkisi, ketä asuntolassa assuu, tutustuis paremmin.”* (A4). Pitkin lukuvuotta kyselemme asuntolassa asuvilta nuorilta, mitä asuntolassa asuvat nuoret haluavat tehdä, jos toteuttamiseen ei ole esimerkiksi rahallista estettä toteutamme sen.

5.3 Asuntolaohjaaja

On tärkeää, että iltaisin on asuntolaohjaaja paikalla, apuna ja turvana. Meitä on kaksi asuntolaohjaaja, vuorollaan olemme aamu- ja iltavuorossa. Asuntolaohjaajan tehtävänä on pitää huolta siitä, että asuntolassa asuvat nuoret toimivat järjestyssääntöjen mukaan. *”Teidän tehtävänä on valvoo meitä, että pysyy järjestys täällä asuntolassa.”* (A3)

Perjantaiamuna 14.2. toimiston pöydältä löytyy vartijan jättämä viesti. Valvontakameroista näkyy, että klo 01.23. porukkaa menee C-talon päätyyn, todennäköisesti tupakalle, koska he palaavat soluun vajaan kymmenen minuutin kuluttua. Aamukierrolla puhuttelen pojat. Klo 24 jälkeen ulkona liikkuu vain vartija. Aamulla voi käydä tupakalla, virallisella tupakkapaikalla. Seuraavasta kerrasta kirjoitan pojille rikkeet ja vien ne apulaisrehtorille. nuoret saavat joko varoituksen tai sakon, riippuen siitä monesko rike on kyseessä.

Haastateltavien mielestä on tärkeää, että on sellaiset ohjaajat, jotka ymmärtävät nuoria ja tulevat heidän kanssa toimeen. Nuorten mielestä on tärkeää, että asuntolaohjaajalle on helppo tulla puhumaan ja pystyy puhumaan mistä tahansa. *”Teille pystyy tulleen puhumaan asiasta kuin asiasta, esimerkiksi jos on ongelmia muiden asukkaiden kanssa. Loppujen lopuksi teillä on erilainen rooli kun opettajilla, teille voi kaikesta puhua.”* (A2)

On tärkeää, että nuori tunnistetaan ja tunnustetaan osalliseksi. Nuori tuntee olevansa tärkeä. Esimerkiksi nuorta voi askarruttaa jokin asia tai hän tarvitsee ohjeistusta esimerkiksi pyykinpesussa. Maanantaina 10.2. kännykkään tulee viesti. *”On-*

ko pesukone vapaana ja oletko toimistolla?” Vastaan myöntävästi. Pian toimiston ovelle tulee kolmatta vuotta asuntolassa asuva tyttö. Kädessään hänellä on muovikassi. Hän kertoo, että talvitakki haisee savulle. Hän ei ole aikaisemmin käyttänyt asuntolan pyykinpesukonetta. Opastan tyttöä koneen käytössä. Tyttö hymyilee ja kiittää. Olen tyytyväinen, että tyttö on oppinut uutta. Haasteltavien mielestä on tärkeää, että asuntolaohjaaja tulee nuorten kanssa toimeen, ovat läsnä ja kuuntelevat heitä. ”Onhan se mukava, että on sellaiset ohjaajat, jotka ymmärtää nuoria ja tulee niitten kanssa hyvin toimeen.” (A2). ”Asuntolaohjaajille on helppo puhua ja he kuuntelevat meitä. He auttavat, jos jokin on vikana ja kannustavat.” (A8). ”On tärkeää, että tuki on lähellä. Ei tarvi olla täysin yksin.” (A1)

Haastateltavat nuoret arvostavat sitä, että ohjaaja pystyy tulemaan toimeen erilaisten ihmisten kanssa. Tärkeää on myös se, että asuntolaohjaaja on jämäkkä, kun siihen on tarvetta. *”Meillä on hyvät ohjaajat, ollaan tiukkoja, kun on tarvis.” (A2).* Tiistaina 4.2. aamukierrolla huomaan, että yhdessä solussa on paha haju. Haju tulee keittiö roskakaapista. Biojätteet ovat viemättä. Kysyn solussa asuvilta pojilta tiukkaan sävyyn, kenen vuoro on viedä roskat, pojat kertovat kenen vuoro. Sanon pojalle, että viet roskat kouluun mennessä tai heti koulun jälkeen. Roskien vieni pitää tapahtua automaattisesti, eikä asuntolaohjaajan tarvitse siitä mainita. Vähän unenpöpperöinen poika lupaa vievän roskat rakennuksen viereiseen roskakatokseen. Muistutan poikaa siitä, että roskien lajittelusta. Jätän toiselle asuntolaohjaajalle viestin, että tarkastaa heti töihin tullessa asian. Pian klo 16 jälkeen hän laittaa kännykkääni viestin, että roskat on viety.

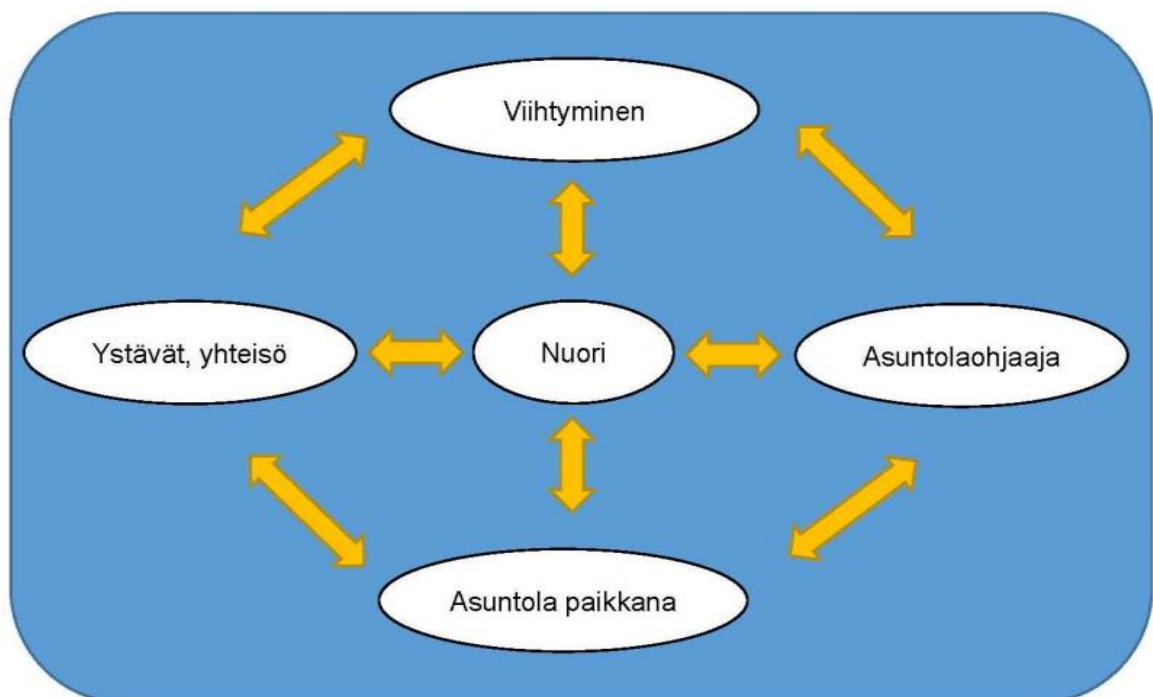
Kaksi haastatelluista on sitä mieltä, että asuntolaohjaajat huolehtivat liikaa siitä, onko huoneissa tarpeeksi siistiä. Siivoustarkastus tuntuu hieman tunkeilevalta. Toiminta on tarpeellista ja ymmärrettävää, mutta se voisi olla hienovaraisempaa. *”Älkää huolehtiko niin paljon siitä, onko meidän huoneissa niin siistiä kuin siivoojien jäljiltä.” (A7)*

Kun kysyy nuorelta, kuullaanko sinua, otetaanko sinun ideasi huomioon eli tunnetko olevasi osallinen, niin kaikkien vastaukset olivat myöntäviä. *”En oo ite kauheesti ehotellut mitään suurta, mutta hyvin asuntolaohjaajat kuuntelee ja ymmärtää, jos jotakin heille selittää tai kertoo toivomuksia.”(A3).* On tärkeää, että ohjaaja kuunte-

lee ja huomio. (A3) ”Kyllä. Asuntolaohjaajat kuuntelevat, jos asukkailla on jotain asiaa heille ja tekevät asialle jotain, jos pystyvät.” (A8). Ohjaajat tukevat nuorien päätöksiä ja tukevat heitä tekemään oikein.” (A10). Vastausten perusteella voi ajatella seuraavasti. Asuntolassa asuva nuori tuntee itsensä osalliseksi, kun häntä kuunnellaan. Tärkeitä ei olekaan toiminta ja sen suunnittelu, vaan se, että asunto-ohjaajat ovat läsnä ja kuuntelevat asuntolassa asuvia nuoria.

6 OSALLISUUDEN ERI ULOTTUVUUDET ASUNTOLASSA

Tässä yhteenvedossa tarkastelen tuloksia teoreettisena viitekehyksenä käyttämieni osatekijöiden pohjalta eli mitkä eri osatekijät tulivat esille ammatillisen oppilaitoksen asuntolassa asuvan nuorten haastatteluissa heidän osallisuudestaan. Näitä osatekijöitä ovat asuntola paikkana, viihtyminen, ystävät/yhteisö ja asuntolaohjaaja. Käsitteenä nämä osatekijät tuntuvat irrallisina osallisuudesta, mutta nuoren arjesta katsottaessa nämä ovat osallisuuden osatekijöitä. Täydennän haastatteluja osallistuvalla havainnoinnilla.

Kuvio 6. Osallisuus asuntolassa

6.1 Asuntola paikkana

Opiskelija-asuntolat eivät ole yhtenäisiä muuttuvia rakenteita. Niiden ympärille on kehittynyt pysyviä, institutionaalisia käytänteitä. Instituutio on tapaa tai oikeusäänöksiin perustuva poliittinen tai uskonnollinen elämänmuoto, tapajärjestelmä tai laitos (sivistyssanakirja). Ammatillisten oppilaitosten asuntolat muuttuvat yhteiskunnallisten tarpeiden ja tilanteiden mukaan.

Maritta Törrönen ymmärtää paikalla enemmän kuin pelkän fyysinen tilan. Fyysinen tila antaa tietyn kehyksen toiminnalle. Sosiaalisten suhteiden kautta tuo tila vasta muuttuu paikaksi, jossa ihmiset elävät arkeaan sekä asukkaina että työntekijöinä. Paikka muodostuu sekä fyysisestä tilasta, sosiaalisista suhteista ja vuorovaikutuksista (Törrönen 2000, 266).

Jokaisella nuorella tulee olla asunto turvalliset asuinolot. Asunnosta käsin arjen rakentaminen ja tulevaisuuden suunnittelu on mahdollista. Nuoren on mahdotonta sitoutua opintoihin tai muuhun toimintaan, jos hänellä ei ole kotia, josta lähteä ja jonne palata mukaan toimintaan (Aaltonen 2011, 88). Jos opiskelupaikka on kaukana, niin yhtenä vaihtoehtona nuorelle on muuttaa asuntolaan.

Kouluviikkojen aikana asuntolasta tulee nuorelle toinen koti. Viikonloput ja lomaajat hän viettää kotonaan. Asuntolassa asuminen on ilmaista. Iltaisin asuntolassa on läsnä aikuinen, asuntolaohjaaja. Nuori tarvitsee rinnalle aikuisen, joka auttaa, ohjaa ja tukee itsenäisen asumisen opettelussa. Aikuistuminen ja itsenäistyminen vaativat paljon erilaisia taitoja. Asuntola tukee nuoren itsenäistymistä. Nuoren vanhemmat odottavat, että asuntolassa olisi ”varaäiti- tai isä” joka voi jakaa nuoren ilot ja murheet, sekä olla tarvittaessa yhteydessä kotiin.

Asuntola on paikka, jossa nuori elää omaa arkeaan. Hän syö, nukkuu, katsoo TV:tä, viettää aikaa tietokoneella, tapaa muita nuoria ja niin edelleen. Aamulla nuori lähtee kouluun ja koulupäivän jälkeen palaa takaisin asuntolaan. Arjenhallinta koostuu useista asioista, esimerkiksi unirytmien löytämisestä ja rahan käytöstä. Asuntola on paikka, jossa asumista säätelevät tietyt säännöt. Osalle nuorista asuntola on toinen koti, osalle mukava asuinpaikka ja joillekin väliaikainen paikka.

Tilaratkaisut vaikuttavat sekä nuorten väliseen että nuoren ja työntekijän vuorovaikutukseen, toimintoihin, turvallisuuteen ja viihtyvyyteen. Asuntolassa on kolme rivitaloa ja taloissa on useampi, lähes kaksi kymmentä solua. Haastattelemiini nuoret pitivät siitä, että suurin osa asuntolan huoneista on yhden hengen huoneita. Heidän mielestään on mukavaa elää muiden nuorten kanssa, mutta toisaalta vetäytyä omaan yksityisyyteensä. Asuntolassa toteutuu konkreettisesti yksilöllisyys ja yhteisöllisyys. Nuorten mielestä asuntola on paikka, jossa he tuntevat osallisuut-

ta. He kuuluvat johonkin, itseä suurempaan kokonaisuuteen eli asuntolaan. He saavat äänensä julki, kun asioista päätetään, esimerkiksi uinti- ja kuntosalilippujen hankinta.

Huoneet ovat kalustettuja. Huoneisiin ja solun yhteisiin tiloihin hankitaan uusia kalusteita. Kesäisin asuntolassa tehdään pienimuotoisia remontteja. Nuoren mielestä on tärkeää, että huoneessa on sopiva lämpötila, ikkunoista ei vedä ja hanasta tulee tarpeeksi lämmintä vettä. Nuorelle on tärkeää, että asuntolan fyysiset puitteet ovat kunnossa. Nuoret tuovat julki, jos niin ei ole. Heidät huomataan, he tulevat tunnistetuksi. He tuntevat osallisuutta

Asuntola on paikka, joka on kiinteästi yhteydessä koulutukseen. Ajallisesti asuntola toimii koulun lukuvuoden mukaan. Asuntolassa asuminen on tilapäistä, tietyn elämänvaiheen kestävä asumisratkaisu. Ammatillisen oppilaitoksen asuntola on avoin ja heterogeeninen ympäristö, yhdistävänä tekijänä asuntolassa asuvilla on ammattiin opiskeleminen. Ammatillisten oppilaitosten asuntolat ovat tilaratkaisultaan kohtalaisen pysyviä ja yhteneviä.

Asuntola on kollektiivinen tila, oma yhteisönsä. Osa asuntolassa asuvista nuorista viihtyy kavereiden kanssa, osa viettää aikaa yksikseen. Pojilla korostuu kavereiden merkitys. Tytöt ovat enemmän omissa oloissaan. He sisustavat huoneet omilla tavaroillaan. Asuntola paikkana lisää nuoren osallisuutta. Heillä on tunne siitä, että ovat voineet vaikuttaa esimerkiksi siihen, mitä uudistettuun vapaa-ajantilaan hankitaan. Osallisuuden toteutuminen luo tunteen siitä, että yksilön, tässä tapauksessa nuoren ajatuksilla on merkitystä (Gretschel 2002, 50). Tämä vahvistaa nuoren tunnetta osallisuudesta. Osallisuuden kautta lapsella ja nuorella on mahdollisuuksia vaikuttaa toimintaan ja sen muotoutumiseen (Turtiainen 2001, 9).

Tolonen tarkastelee tutkimuksessaan suomalaisten nuorten kouluarkea vuosittain vaiheessa. Koulu on julkinen ja sosiaalisesti tiivis tila, joka muokkaa sekä nuorisokulttuuria että sukupuolen muovautumisen tapoja. Sukupuoli muotoutuu koulun julkisuutta vasten: se muotoutuu kätkemisen ja paljastamisen, esiintuomisen ja näkymisen kautta. Koulutilaan on mahdollista rakentaa erilaisia mentaalisia ja sosiaalisia tiloja esimerkiksi eristäytymisen, hiljentymisen ja esiintymisen avulla.

Tyttöjentapa toimia ja käyttää ääntään erosi poikien tyylistä. Tytöt ovat valmiimpia kokeilemaan uusia toimintatapoja, mutta törmäävät tilan- ja äänenkäytön sekä näkymisensä suhteen erilaisiin rajoituksiin. Sukupuolijärjestykset muotoutuvat arkisesti ja sosiaalisesti. Ne ovat vahvoja järjestyksiä (Tolonen 2001, 263- 266). Asuntola on osa oppilaitosta. Se on sosiaalisesti tiivis tila, mutta ei niin julkinen kuin koulu. Asuntolassa on mahdollista rakentaa mentaalisia ja sosiaalisia tiloja esimerkiksi eristäytymisen ja hiljentymisen avulla. Asuntolan yhteisissä tiloissa on otettu huomioon sekä tyttöjen että poikien toiveita. Tänä lukukautena tytöt ovat viihtyneet omissa huoneissaan tai soluissaan. Ensi syksynä voi olla toisin.

6.2 Viihtyminen

Suomalaislapset viihtyvät koulussa huonommin kuin eurooppalaiset keskimäärin. Lähes 40 maan vertailussa Suomi jää heikoimpaan kolmannekseen, kun oppilailta kysytään, viihtyvätkö he koulussa. Yksi selitys löytyy kulttuurimme tavasta käsitellä koulua. Suomessa lähestytään monesti asioita negatiivisesti. Ei ole tyypillistä puhua, että kouluissa viihdyttäisiin. Koulussa viihtyminen lisää osallisuutta. Viihtymistä lisää, kun lasten osallistumismahdollisuuksia parannetaan. Kehittämistä on myönteisen ja rohkaisevan palautteen antamisessa (Luotonen, 2013). Viihtymiseen vaikuttaa esimerkiksi fyysinen ympäristö, tilojen ”kotoisuus”, erilaisten järjestelyjen toimivuus, tuki kaverisuhteille sekä kiusaamisen vähentäminen, hyvä ilma-piiri ja lasten mahdollisuus vaikuttaa arjen asioihin. Edellä mainittu sopii myös asuntolassa viihtymiseen. Kun nuori tuntee kuuluvansa johonkin itseään suurempaan kokonaisuuteen eli asuntolaan, hän viihtyy asuntolassa.

Ammatillisen oppilaitoksen asuntola toimii oppilaitoksen alaisuudessa, oppilaitoksen rahoituksella ja säännöillä. Asuntolan asukkaat ovat oppilaitoksen opiskelijoita, ammatillisen oppilaitoksen asuntolalla on vahva yhteys koulutukseen. Haastattelemani nuoret tuovat esille, että he viihtyvät hyvin asuntolassa. Suurimmalla osalla on mahdollisuus asua omissa huoneissa. Ne, jotka asuvat kahden hengen huoneissa, ovat toisille tuttuja, parhaimmillaan he ovat läheisiä ystäviä. Asuntolan fyysiset puitteet ovat kunnossa. Nuorten on turvallista asua asuntolassa. Klo 24 asti paikalla on asuntolaohjaaja. Yön aikana vartija tekee kierron, 1-2 kertaa.

Asuntolassa on kymmenen valvontakameraa. Asuntolassa asuva nuori valitsee mihin osallistuu ja mihin ei. Nuoret toivovat, että toiminta on vapaaehtoista. He haluavat itse kantaa vastuun osallistumisestaan ja osallisuudestaan. Asuntolassa asuvat nuoret tuntevat osallisuutta. Heidän mielestä asuntolaohjaaja kuuntelee asukkaita, tekee asialle jotakin, jos vain pystyy. Myös ideoita on laitettu eteenpäin, esimerkiksi solujen keittiöiden seinille on laitettu kellot ja peilit.

Osallisuus- ja osallistumis-käsitettä käytetään usein rinnakkain puhuttaessa samasta asiasta. Osallistuminen nähdään yleensä toimintana, johon yksilö osallistuu, mutta ei ole saanut olla vaikuttamassa sen kulkuun. Johanna Kiili (2006, 37) näkee tutkimuksessaan, että osallistuminen on helpompaa määritellä kuin osallisuus. Hän perustelee näkemystään sillä, että osallistumiseen ei liity henkilökohtaista tunnetta osallisuudesta. Asuntolassa asuvien nuorten haastatteluissa tuli ilmi, että he tuntevat osallisuutta, he tulevat tunnistetuksi, heitä kuullaan. Asuntolassa asuva nuori päättää itse, osallistuuko vai ei asuntolassa tapahtuvaa toimintaa. Nuori tuntee osallisuutta

6.3 Ystävät, yhteisö

Ihminen on perusolemukseltaan sosiaalinen ryhmäolento. Ihmiset toimivat ryhmissä, yhdessä. Ihmiset toimivat sosiaalisista perusteista ja tekevät yhdessä sosiaalista todellisuutta, joka on keskeinen osa elämisen ympäristöä. Ihmisillä on tarve ja taipumus kuulua järjestyneisiin ryhmiin ja yhteisöihin, jotka parantavat jäseniensä hyvinvointia (Kotiranta, Niemi & Haaki 2011, 87- 88).

Nuoruudessa kaverit ovat entistä tärkeimpiä, irtautuminen vanhemmista alkaa. Onnistunut irtautuminen vanhemmista tapahtuu vaiheittain. Oman arvomaailman luominen elämänratkaisuineen vie kauemmin kuin esimerkiksi ruoanlaiton oppiminen. Ystävyysuhteilla ja verkostoilla on tärkeä merkitys nuoruudessa ja itsenäistymisessä (Hietala, Kaltiainen, Metsärinne & Vanhala 2010, 162). Yhteisöt ja sosiaaliset verkostot ovat välttämättömiä nuoren identiteetin rakentumisessa. Hänen itsevarmuutensa kasvaa, kun hän on ryhmässä. Nuori tarvitsee ikätovereitaan ja yhteisöjä kehityksessään (Aalberg & Siimes 2007, 72).

Asuntolassa asuvien nuorten sosiaalinen verkosto muodostuu asuntolan nuorista. Tyttöillä on läheisiä ystäviä myös omasta luokasta. Asuntolassa asuvat tytöt viettävät aikaa omissa huoneissaan tai soluissaan. Pojat ovat sosiaalisempia, he pelaavat vapaa-ajantilassa biljardia ja katsovat isommalla porukalla TV:tä, käyvät liikuntahallin punttisalilla ja niin edelleen.

Osallisuuden kokemus syntyy vuorovaikutuksessa toisiin ja on siten yhteydessä vuorovaikutuksen laatuun. Osallisuutta edistävää hyvää ja toimivaa vuorovaikutusta voidaan pitää dialogisena vuorovaikutuksena. Sen tunnusmerkkejä ovat muun muassa kuunteleminen, vastavuoroisuus ja ymmärtäminen (Hanhivaara 2006, 36). Dialogi vaatii avoimuutta, rehellisyyttä ja sitoutumista.

6.4 Asuntolaohjaaja

Itsenäistyvää nuori haluaa seisoa omilla jaloillaan. Kuitenkin nuori tarvitsee rinnalleen vanhemman, joka auttaa, ohjaa ja tukee itsenäisen asumisen opettelussa. Itsenäistyminen on suuri askel (Isotalo & Kinnunen 2004, 10- 11). Asuntolassa asuessa tämä aikuinen on asuntolaohjaaja.

Asuntolaohjaajien toimenkuva on erittäin laaja ja se on määritelty erilailla eri oppilaitoksissa. Asuntolaohjaaja on asuntolan asukkaita eli opiskelijoita varten. Asuntolaohjaajan tehtäviin kuuluu auttaa, neuvoa ja ohjata nuorta arjen asioissa. Hän tukee nuoren elämänhallintaa. Asuntolaohjaajalla on tärkeä rooli, kun hän tukee nuorten arjen- ja elämän hallintaa. Hänellä on paljon vastuuta. Asuntolassa asuvien nuorten mielestä on tärkeää, että ohjaaja ymmärtää nuorta ja tulee nuoren kanssa toimeen. Nuoret pitävät siitä, että ohjaaja on helposti lähestyttävä ja hänellä on aikaa nuorelle. Nuorille on tärkeää myös se, että ohjaaja kuuntelee ja tukee heitä tekemään oikein. Asuntolassa ohjaaja on usein läheisin aikuinen. Nuoret arvostavat sitä, että ohjaaja on jämäkkä, kun siihen on tarvetta. Ohjaajan on uskallettava puuttua ja lopettaa asuntolan sääntöjen vastainen toiminta. Tällaista toimintaa on muun muassa iltarauhan rikkominen, päihteet ja sotkeminen

Yksi asuntolaohjaajan tehtävistä on vapaa-ajantoiminnan suunnittelu ja ohjaus. Tätä työtä tehdessäni olen miettinyt, mitä ihmiset odottavat asuntolaohjaajalta, läsnäoloa vai toimintaa. Tuntuu siltä, että ihmiset, jotka eivät tiedä, millainen asuntolaohjaajan toimenkuva on, odottaa toimintaa eli sirkushuveja. Nuorten haastattelujen jälkeen minulle on tullut selväksi se, että itse nuoret odottavat aikuisen kohtaamista ja läsnäoloa. Osallisuus tarkoittaa nuoren kuulluksi ja huomatuksi tulemistä, hänen lähtökohdista käsin.

Osallisuus on nuoren kokemus siitä, että hänen ajatuksillaan on merkitystä. Hän voi saada aikaa muutoksia omassa elinympäristössään. Osallisuuden tunne määrittyy vahvasti vuorovaikutuksessa muiden kanssa. Osallisuus vaatii tasaveroista vuorovaikutusta nuoren ja aikuisen kuin nuorten keskinäisessä keskustelutilanteessa. Samalla nuori oppii kuuntelemaan ja ymmärtämään myös muiden näkökulmia ja ottamaan ne huomioon yhteisessä toiminnan suunnittelussa (Piironen 2007, 7). Osallisuus on aina sidoksissa tilanteeseen, ei voi olla yleistä osallisuutta. Osallisuus ei ole pysyvä tila, vaan se muotoutuu aina jokaisessa vuorovaikutustilanteessa uudelleen (Salmikangas 2007, 100). Osallisuus on yhteisöllistä ja vastavuoroista. Asuntolassa asuvat nuoret ja asuntolaohjaaja suhtautuvat toisiinsa ja kohtelevat toisiaan samalla tavoin, kaikki asuntolassa asuvat nuoret ovat tasavertaisia, esimerkiksi kaikilla on samat säännöt.

Suomalaisessa yhteiskunnassa osallisuuden edistäminen tapahtuu usein ylhäältä alas – muotoisesti. Tällöin osallisuus muodostuu aikuisten mukaan. Nuoren on sitouduttava aikuisten säätämiin toimintoihin, jotta saisi äänensä kuuluville. Usein nuorten on mukauduttava aikuisten päättämiin aiheisiin ja niin edelleen Tällöin toimitaan osallisuuden vastaisesti. On kiinnitettävä huomiota siihen, miten nuoret oikeasti voivat vaikuttaa. On parempi tehdä jotakin, kuin olla tekemättä mitään. Tarvitaan aitoa osallisuutta, ei näennäistä. Toivon, että asuntolassa asuvat nuoret tuntevat aitoa osallisuutta.

Nuorten vastaukset vahvistavat tulkintaa, että osallisuus on tunne- ja kokemusperäinen asia (Harju 2005, 69). Tärkeintä ei ole toiminta, vaan se, että nuori tuntee, että hänen mielipiteitään kuullaan ja kuunnellaan. Asiakaslähtöisessä työskentelytavassa nuoren ja asuntolaohjaajan keskinäinen vuorovaikutus on toimivaa. Nuori

haluaa kuulua yhteisöön. Välillä nuori kaipaa omaa aikaa. Iltatoiminnan tulee olla vapaaehtoista. Ne nuoret jotka haluavat osallistua ja olla osallisena, otetaan mukaan toimintaan. Asuntolassa asuvien tyttöjen ja poikien osallisuus on erilaista. Poikien osallisuus on näkyvämpää kuin tyttöjen. Tytöt viettävät aikaa omissa huoneissaan ja soluissaan, pojat käyvät yhteisissä tiloissa, punttisalilla ja niin edelleen. He kaikki tuntevat osallisuutta

Nuoren osallisuus lisääntyy, kun hänen mielipiteitä kunnioitetaan ja annetaan hänen tehdä valintoja. Valintojen tekeminen edellyttää toimivaa kommunikaatiota. Mahdollisuus osallistua tai olla osallistumatta erilaisiin tapahtumiin ja toimintoihin, tuo vaihtoehtoja nuoren elämään. Kun ohjaaja ottaa asuntolassa asuvan nuoren tarpeet huomioon, lisää se nuoren elämänlaatua.

7 JOHTOPÄÄTÖKSET

Asuntolaan muuttaminen on nuorelle itsenäisemmän ja uuden elämän alku. Asuntolaan muuttavan nuoren elämässä tapahtuu yhtä aikaa useita muutoksia: muutto uudelle paikkakunnalle, uuteen asuntoon ja kouluun, tutustuminen uusiin ihmisiin ja niin edelleen. Asuntolaan muutto on täynnä haasteita ja mahdollisuuksia.

Asuntolan säännöt ja tavat luovat turvallisuutta ja yhteenkuuluvuutta. On tärkeää, että asuntolassa asuvia ja siellä vierailevia ihmisiä kohdellaan tasavertaisesti. On hyvä käydä uusien asukkaiden kanssa asuntolan säännöt läpi. Osasta asukkaista voi tuntua, että säännöt ovat liian tiukat. He saattavat vastustaa heihin kohdistuvia sääntöjä ja toimenpiteitä. Nuoren tulee ymmärtää, että säännöt on tehty heidän turvaksi. Tarkoituksenahan, että asuntola tukee opiskelua. Ellei sääntöjä olisi, ei asumisesta ja opiskelusta tulisi mitään.

Asuntolaan muuttava nuori mielellään haluaa oman huoneen tai ennestään tutun huonekaverin. Vielä kymmenen vuotta sitten nuoret olivat tyytyväisiä, että saivat asuntolapaikan. Hakijoita oli enemmän kuin paikkoja. Nuoret olivat tottuneet kotona jakamaan huoneen sisaruksen kanssa. Nykypäivän nuori haluaa yksityisyyttä. Asuntolaan muuttava nuori tuo mukanaan henkilökohtaiset tavaransa. Tytöt haluavat sisustaa huoneensa omilla tavaroillaan, esimerkiksi ikkunassa on omat verhot ja sängyssä oma päiväpeite. Asuntolassa asuvat tytöt viettävät suurimman osan vapaa-ajasta omissa huoneissaan ja solun yhteisissä tiloissa, joten sisustamiseen panostetaan enemmän. Pojat täyttävät huoneen elektroniikalla. He viettävät enemmän aikaa kavereiden tai tietokoneen ääressä. Silloin ei ole merkitystä esimerkiksi sillä millaiset verhot ikkunassa ovat.

Usean nuoren mielestä asuntolassa asuminen on ensimmäinen askel omillaan asumisessa. Viikolla ei asuta oman perheen kanssa, vanhempien ja sisarusten, vaan toisten nuorten kanssa. Osalle asuntola on yhteisö, jossa aikuinen pitää huolen siitä, että asuntolaelämä sujuu. Nuorille on tärkeää, että iltaisin paikalla on aikuinen, asuntolaohjaaja. Asuntolassa asuvat nuoret pitävät siitä, että asuntola sijaitsee lähellä oppilaitosta ja asuminen on ilmaista. Kouluun ehtii hyvissä ajoin,

eikä rahaa menee vuokriin. Nuorille on tärkeää, että asuntolan fyysiset puitteet ovat kunnossa. Tällöin asuntolassa viihtyy paremmin. Pitempään asuntolassa asuneelle asuntolasta voi tulla toinen koti. Kotiin tulee mielellään ja siellä viihdyttään hyvin. Asuntolaa toisena kotina pitävät nuoret ovat sosiaalisia ja he viettävät aikaa soluissaan solukavereiden kanssa. Voisi sanoa että, heille asuntola on myös ”pienyhteisö”, jonka sosiaaliset suhteet toimivat kodin korvikkeena. Osalle asuntola on kuin ”nuorisotalo”, jossa vietetään aikaa ja pidetään hauskaa kavereiden kanssa. Joillekin asuntola on ”nukkumapaikka”. Vapaa-aikaa vietetään muualla esimerkiksi poika- tai tyttökaverin luona. Osa ajokortin omistavista nuorista lähtee pitemmälle, esimerkiksi käyvät kotonaan ja palaavat yöksi asuntolaan. Osalle asukkaista asuntola on paikka, jossa asutaan, ei sen kummempaa.

Pitkän koulupäivän jälkeen osa asuntolasta asuvista nuorista kaipaavat omaa aikaa. On kiva olla vaan, yksi tai kavereiden kanssa. Nuoret haluavat, että illalla tapahtuva toiminta on vapaaehtoista. Toiminta on vapaampaa ja paikalle tuleminen on mukavampaa. Haastattelemiini tytöt viettävät aikaa omista soluistaan tai käyvät lähellä asuvien kavereiden luona. Pojat ovat asuntolassa asuvien kavereiden kanssa, käyvät punttisalilla, pelaavat biljardia ja niin edelleen.

Olen työskennellyt yli 10 vuotta asuntolassa asuntolaohjaajana. Viime aikoina olen miettinyt sitä, mitkä ovat keskeisimmät tehtäväni. Onko tärkeintä asuntolan vapaaajantoiminnan ohjaaminen ja sen järjestäminen yhdessä nuorten kanssa? Onko tärkeintä opiskelijoiden elämänhallinnan tukeminen? Onko tärkeintä asuntolan järjestyksen valvominen? Tulin siihen tulokseen, että haastattelemalla asuntolassa asuvia nuoria saa niin sanotusti ruohonjuuritason tietoa. Kysyn nuorilta mitä he ajattelevat ja haluavat. Tuntevatko he olevan osallisia.

Kysyin nuorilta, kuullanko sinua, otetaanko sinun ideat huomioon eli tunnetko olevasi osallinen. Kaikki haastattelemiini nuoret olivat sitä mieltä, että he ovat osallisia. Nuorten mielestä he tulevat kuulluksi. Asuntolaohjaajat kuuntelevat ja ymmärtävät, jos heille kertoo asioita ja toivomuksia. Tärkeää ei olekaan vapaa-ajan toiminta vaan se, että saa äänensä kuuluville, huomaa, että tulee tunnistetuksi ja kuuluu johonkin itseään suurempaan kokonaisuuteen.

Osallisuus on käsitteenä laaja-alainen. Usein se ymmärretään pelkästään osallistumisena ja vaikuttamisena, siis aktiivisena toimintana, mutta osallisuus on paljon enemmän. Se on mielipiteen kysymistä, mukaan ottamista, yhteisöllisyyttä ja tunteita siitä, että kuuluu mukaan porukkaan, yhteisöön ja yhteiskuntaan. Osallisuus rakentuu kokemuksista.

Osallisuus on tunne. Osallisuus paljastuu nuorten teoista, tiedoista ja tunteista. Minä haluan kuunnella nuorta ja nuori haluaa kuunnella minua ja tämän jälkeen me toimimme yhdessä. Tärkeintä ei ole vapaa-ajantoiminta, vaan se, että asuntolassa asuva nuori tulee kuulluksi, hän viihtyy asuntolassa ja hänellä on hyvä olla. Tällä hetkellä tuntuu siltä, että nuorten henkinen pahoinvointi on lisääntynyt. Pitää olla tarkkana ja seurata nuoren henkistä tilaa. Apua on saatava mahdollisimman pian.

Nuori, joka kokee itsensä tärkeäksi ja osaksi yhteisöä, saa itseluottamusta. Onnistumisen kokemukset ja kokemus aikuisen luottamuksesta vahvistavat nuoren uskoa omiin kykyihin. Nuori oppii tuntemaan omat vahvuutensa ja omat osaamisensa rajat. Turvallisessa yhteisössä on mahdollista pyytää apua ohjaajalta tai toisilta nuorilta. Yhteisön tuki on tärkeää. En voi puhua osallisuuden toteutumisesta, mikäli asuntolassa asuvalle nuorelle ei synny kokemusta siitä, että hänelle tärkeät asiat tulevat kuulluksi ja niillä on oikeasti merkitystä.

Tomi Kiilakoski määritelmä osallisuudesta kertoo paljon.

Osallisuus tarkoittaa:

- **kuulumista** johonkin itseä suurempaan kokonaisuuteen
- **äänen** saamista, kun asioista päätetään
- sitä, että on **toimija**, eikä toiminnan kohde
- **tunnetta** siitä, että on voinut vaikuttaa
- mahdollisuutta **kantaa vastuuta**
- sitä, että huomataan, **tullaan tunnistetuksi**, ei näkymättömyyttä
(Kiilakoski 2012)

LÄHTEET

- Aalberg, V. & Siimes, M. 2007. Lapsesta aikuiseksi. Nuoren kypsyminen naiseksi tai mieheksi. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy
- Aaltonen, M., Ojanen, T., Vihunen, R. & Vilén, M. 2003. Nuoren aika. Porvoo: WSOY
- From, K. & Koppinen, M-L. 2012. Menossa mukana. Tukea tarvitsevan lapsen ja nuoren toiminnallinen osallistuminen. Juva: PS – kustannus
- Gretschel, A. 2002. Kunnallisen nuorten osallistumisympäristön perustaminen. Teoksessa Gretschel, A.(toim.) Lapset, nuoret ja aikuiset toimijoina. Artikkeleita osallisuudesta. Humanistinen ammattikorkeakoulu, 48- 62.
- Hanhivaara, P. 2006. Maailmaa syleilevä osallisuus - osallisuuden suhde kouluun. Nuorisotutkimus. Helsinki. 36, 59- 90.
- Harju, A. 2005. Kansalaisyhteiskunta vapaaehtoistoiminnan innoittajana. Teoksessa Nylund, M. & Yeung, A. B. (toim.) Vapaaehtoistoiminta anti, arvot ja osallisuus. Tampere: Vastapaino, 58- 80.
- Hietala, T., Kaltiainen, T., Metsärinne, U. & Vanhala, E. 2010. Nuori ja mieli – koulu mielenterveyden tukena. Helsinki: Tammi
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2007. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. 15. uud. p. Helsinki: Tammi
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2001. Tutkimushaastattelu. Tutkimushaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Ylioistopaino
- Honkonen, T. 2011. Mitä väliä? – Välitän –hanke Hankasalmmella. Teoksessa Lundbom, P. & Herranen, J. (toim.) Sosiaalinen vahvistaminen kokemuksina ja käytänteinä. Humanistinen ammattikorkeakoulu – HUMAK Jyväskylä, 179-190.
- Hyvönen, E. 2003. Meri-Toppila paikkana asukkaiden mielikuvissa: asuinalueen ekososiaalista tarkastelua. Teoksessa Puroila, A-M. (toim.) Asuminen, osallisuus ja hyvinvointi Toppilassa. Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskusten julkaisusarja 7 Oulu: Oulun kaupungin painatuskeskus, 3- 70.

- Hämäläinen, U., Juutilainen, V-P. & Hellsten, K. 2007 Lukiolaisten ja ammatillista perustutkintoa suorittavien elämäntilanne ja toimeentulo. Sosiaali- ja terveys- turvan tutkimuksia 87.
- Isojoki, V-M. 2010. ”Mulla on ihan niinku ikävä tänne” – Klubitalo osallisuuden mahdollistajana. Lisensiaatintutkimus. Kuntouttava sosiaalityö. Sosiaalitieteiden laitos. Helsingin yliopisto
- Isotalo, K. & Kinnunen, S. 2004. Omaan kämppään. Helsinki: Kirjapaja Oy
- Jantunen, E. 2008. Osalliseksi tuleminen. Masentuneiden vertaistukea jäsentävä substansiivinen kokemus. Diakonia-ammattikorkeakoulun julkaisuja A Tutki- muksia 18
- Kehitysvammaisten Tukiliitto ry 2011. Omaa kotia kohti. Tampere
- Kiilakoski, T. 2007. Johdanto: Lapset ja nuoret kuntalaisina. Teoksessa Gretschell, A. & Kiilakoski, T. (toim.) Lasten ja nuorten kunta. Nuorisotutkimusverkos- to/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 77, 8- 20.
- Kiilakoski, T. 2012. [http://www.seutunappi.fi/filebank/2768 To- mi Kiilakoski Nuorten osallisuuden edistaminen 17 10 2012.pdf](http://www.seutunappi.fi/filebank/2768>Toimi%20Kiilakoski%20Nuorten%20osallisuuden%20edistaminen%2017%2010%202012.pdf) [Viitattu 1.3.2014]
- Kiilakoski, T., Gretschel, A. & Nivala, E. 2012. Osallisuus, kansalaisuus ja hyvin- vointi. Teoksessa Gretschel, A. & Kiilakoski, T. (toim.) Demokratia oppitunti. Lasten ja nuorten kunta 2010-luvun alussa. Nuorisotutkimusverkos- to/Nuorisotutkimusseura julkaisuja 118, 9- 33.
- Kiili, J. 2006 Lasten osallisuuden voimavarat, Tutkimus ipanoiden osallistumisesta. Jyväskylä studies in education, psychology and social research 283, Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto
- Klockars, L., 2011 Nuoruus – Elämän toinen mahdollisuus. Teoksessa Kunttu, K., Komulainen, A., Makkonen, K. & Pynnönen P. (toim.) 2011 Opiskeluterveys Porvoo: Kustannus Oy Duodecim, 18- 21.
- Korkiamäki, R 2008. Surffailua arjessa. Tila, aika ja vuorovaikutus nuorten yhtei- söllistä kuulumista jäsentämässä. Teoksessa Roivanen, I. , Nylund, M., Kor- kiamäki, R. Raitakari, S. (toim.) Yhteisöt ja sosiaalityö. Kansalaisen vai asiak- kaan asialla. Jyväskylä: PS – kustannus, 173- 192.
- Kotiranta, T., Niemi, P. & Haaki, R. 2011. Sosiaalisen toiminnan perusta. Helsinki: Gaudeamus
- Kupari, T. (toim.) 2011. Omaa kotia etsimässä, nuorten asuminen 2010. Suomen ympäristö 1/2011. Helsinki: Ympäristöministeriö.

- Kärki, S. 2009. Kuraattorin työ ammatillisessa oppilaitoksessa. Kuntouttavan sosiaaliryhmittelyn näkökulma erityisopiskelijoiden tuen tarpeen arviointiin. Kuopion yliopisto. Sosiaalipedagogiikan laitos. Lisensiaattityö
- Laki ammatillisesta koulutuksesta 21.8.1998/630
- Laki ammatillisesta koulutuksesta L 630/1998, 37§
- Luotonen Maija http://www.tesso.fi/artikkeli/voiko_koulussa_viihtya_14.3.2013 [Viitattu 17.4.2014]
- Mehtonen, T. 2011. Sosiaalisen vahvistamisen osaaminen. Teoksessa Lundbom, P. & Herranen, J. (toim.) Sosiaalinen vahvistaminen kokemuksina ja käytänteinä. Humanistinen ammattikorkeakoulu – HUMAK ,13- 26
- Metsämuuronen, J. (toim.) 2006 Laadullisen tutkimuksen käsikirja. Helsinki: Gummeruksen kirjapaino
- Myllykoski, A-M., Melamies, N. & Kangas, S. (toim.) 2004 Itsenäistynyt nuori ja AD/HD. Jyväskylä: PS-Kustannus
- Moisala, J 2008 Nuorisovaltuuston pipertämisestä politiikan teon areenoille, lautakuntaan. Teoksessa Gretschel, A. & Moisala, J.(toim.) Nuorten Raahe. Nuorten ajatuksia osallisuudesta, vaikuttamisesta ja Raahesta. Raahe, 75- 80.
- Mäkelä, J. 2011. Osallisuuden merkitys lapsen ja nuoren kehitykselle. Teoksessa Näyn & kuulun. Lapsen etu ja osallisuus. Helsinki: LK-kirjat/Lasten Keskus Oy, 13- 23.
- Nikander, T. Tilastokeskus. Hyvinvointikatsaus 1/2009
- Nurmi, S. & Rantala, K. toim. 2011. Näyn & kuulun. Lapsen etu ja osallisuus. Helsinki: LK-kirjat/Lasten Keskus Oy
- Nurmiranta, H., Leppämäki, P. & Horppu, S. 2009. Kehityspsykologiaa lapsuudesta vanhuuteen. Helsinki: Kirjapaja
- Ollikainen, V. 2007. Ammatillisen peruskoulutuksen kustannustehokkuus 2001-2003. VATT tutkimuksia 132 Valtion taloudellinen tutkimuskeskus.
- Pietarinen, J. 2002 Eettiset perusvaatimukset tutkimustyössä. Teoksessa Karjalainen, S., Launis, V., Pelkonen, R. & Pietarinen, J. (toim.) Tutkijan eettiset valinnat. Tampere: Gaudeamuskirja, 58- 69.

- Piironen, T. 2007. Ohjaajan opas lasten osallistavien ryhmien ohjaamiseen. Helsinki: Kuunnelkaa meitä –hanke
- Pirttiniemi, J. 2011. Ammatillisten oppilaitosten asuntolat nuorten hyvinvoinnin varmistajana. Teoksessa Kunttu, K., Komulainen, A., Makkonen, K. & Pynnönen P. (toim.) 2011 Opiskeluterveys Porvoo: Kustannus Oy Duodecim, 61- 62.
- Raitanen, M. 2001. Itsenäistyminen tietää köyhtymistä. Teoksessa Kuure, T. (toim.) 2001. Aikuistumisen pullonkaulat. 97- 108.
- Raitasalo, R. 2011. Mielenterveyden häiriöt – nuoren väestön toimintakyvyn suuri haaste. Teoksessa Kunttu, K., Komulainen, A., Makkonen, K. & Pynnönen P. (toim.) 2011 Opiskeluterveys Porvoo: Kustannus Oy Duodecim 50- 53.
- Ranta, E. 2011. Opiskelun haasteet lukiossa ja ammatillisissa laitoksissa. Teoksessa Kunttu, K., Komulainen, A., Makkonen, K. & Pynnönen P. (toim.) 2011 Opiskeluterveys Porvoo: Kustannus Oy Duodecim 30- 31.
- Ronkainen, S., Pehkonen, L. Lindblom-Ylänne, S. Paavilainen, E. 2011. Tutkimuksen voimasanat. Helsinki: WSOYpro
- Ruusuvuori, J., Nikander, P. & Hyvärinen, M. (toim.) 2010 Haastattelun analyysi. Tampere: Vastapaino
- Saarikangas, K., 2002. Merkityksellinen tila. Lähiasuminen arkkitehtuurin, asukkaiden, menneen ja nykyisen kohtaamisena. Teoksessa Syrjämaa, T. & Tunturi, J. (toim.) Eletty ja muistettu tila. Suomalaisen kirjallisuuden seura. Historiallinen arkisto 115 48- 74.
- Salmikangas, A-K. 2002 Osallisuutta yhdistysten kautta. Teoksessa Gretschel, A. (toim.) Lapset, nuoret ja aikuiset toimijoina. Artikkeleita osallisuudesta. Helsinki: Suomen kuntaliitto 90- 106.
- Siltaniemi, A., Hakkarainen, T., Londén, P., Luhtanen, M., Perälähti, A. & Särkelä, R. Kansalaisbarometri 2011. Hyvinvointi, palvelut ja osallisuus kansalaismielipiteissä. Helsinki: STKL
- Sivistyssanakirja <http://.suomisanakirja.fi/instituutio>
- Sundblad, D., R. & Sapp, S., G., 2011. The Persistence on Neighboring as a Determinant Attachment: A Community Field Perspective. Rural Sociology. 74 (4)
- Terveiden ja hyvinvoinninlaitos http://www.thl.fi/fi_FI/web/kaventaja-fi/eriarvoisuus/hyvinvointi/osallisuus [Viitattu 9.7.2013]

- The joint report on social protection and social inclusion 2010
http://ec.europa.eu/employment_social/2010againstpoverty/index_fi.htm [Viitattu 3.3.2014]
- Tikkanen, K. 2012. 15- 20-vuotiaiden nuorten toivo, sen ylläpitäminen ja vahvistaminen. Tampere: Tampereen Yliopistopaino
- Tilastokeskus <http://www.stat.fi/virsta/tkeruu/03/01/> [Viitattu 13.4.2014]
- Tolonen, T. 2001. Nuorten kulttuuri koulussa. Ääni, tila ja sukupuolten arkiset järjestykset Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura. Julkaisuja 10 255-267
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2006. Laadullinen tutkimus ja sisällön analyysi. Helsinki: Tammi
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällön analyysi. Helsinki: Tammi
- Turtiainen, P. 2001. Miten kuulla lasta? Esimerkkinä päiväkotilasten ja koululaisten haastattelut. Helsinki
- Törrönen, M. 2000. Elämistila – elävä paikka. Janus vol. 8 (3) 2000, 266- 280.
- Vehviläinen, J. 2006. Nuorten osallisuushankkeen hyvät käytännöt. Opetushallitus
- Vehviläinen, J. 2012. Selvitys toisen asteen ammatillisen peruskoulutuksen opiskelija-asuntolasta. Raportit ja selvitykset 2012:5
- Vuorinen, K. 2005. Enografia. Teoksessa Ovaska, S., Aula, A. & Majaranta, P. Käytettävyydestutkimuksen menetelmät. Tampereen yliopisto. Tietojenkäsittelytieteidenlaitos B-2005-1 63- 78.